

Hanne Bech Kojadinovic

***Hvor spesielle skal du gjøre dem som små barn,
liksom?***

- En studie av hvordan PP-rådgiveren forstår egen rolle i arbeid med barnehagebarn som har spesielle behov.

Masteroppgave i spesialpedagogikk

Trondheim, høsten 2014

Norges teknisk- naturvitenskaplige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Pedagogisk institutt

Veileder: Ellen Saur

Forord

Endelig er tiden innen for å sette punktum! Jeg har tidvis følt meg svært privilegert som har fått muligheten til å fordype meg i et tema jeg har stor interesse for. På en annen side har arbeidet med denne masteroppgaven vært både utfordrende og arbeidsomt, men alt i alt spennende og lærerikt.

I dette arbeidet har flere vært viktige for meg. Jeg vil først og fremst takke de tre forskningsdeltakerne. Takk for at dere tok imot meg, og åpent delte av deres kunnskap og erfaringer. Uten dere hadde ikke denne studien blitt noe av.

Takk til veilederen min, Ellen Saur, for den interessen du har vist, den støtte du har gitt, den kunnskap du har delt og de utfordringene du ga meg.

Takk til min bror, Kenneth Bech, for korrekturlesing og teknisk hjelp. Takk til Signe Valsøe for faglige betraktninger og korrekturlesing. Takk til min mor, Marit Brattset, for støtte og oppmuntrende ord. Sist, men ikke minst, vil jeg takke datteren min Sofie for at hun har gitt meg andre ting å tenke på, og Sofie: tannfeen er ikke slem, den har bare hatt det litt travelt.

God lesning!

Trondheim, november 2014

Hanne Bech Kojadionvic

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	1
METODE	4
KVALITATIV FORSKNINGSMETODE.....	4
GOVERNMENTALITY STUDIER	5
DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJUET	5
FORSKNINGSPROSESSEN.....	6
<i>Valg av deltakere</i>	6
<i>Ringen PPT kontor</i>	6
<i>Forskningsdeltakerne</i>	6
<i>Informert samtykke og konfidensialitet</i>	7
<i>Utforming og utprøving av intervju</i>	7
<i>Intervju og transkribering</i>	8
ANALYSE OG TOLKNING.....	8
KVALITET OG ETISKE BETRAKTNINGER	10
STUDIENS TEMATIKK OG KONTEKST	12
PP-TJENESTENS MANDAT	12
<i>Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT)</i>	12
<i>Sakkyndighetsarbeid og sakkyndig vurdering</i>	13
<i>Spesialpedagogisk hjelp</i>	14
SAMARBEID.....	14
DEN PROFESJONELLES ROLLE.....	16
HELHET	18
TEORIBAKGRUNN.....	18
<i>Helhet</i>	18
<i>Relasjon</i>	19
EMPIRI OG ANALYSE	19
<i>Foreldresamarbeid</i>	19
<i>Samarbeid med ulike yrkesgrupper</i>	21
OPPSUMMERING	23
TIDLIG INNSATS	25
TEORIBAKGRUNN.....	25
<i>Tidlig innsats</i>	25
<i>Veiledning</i>	26

EMPIRI OG ANALYSE	27
<i>Trekk i tiden</i>	27
<i>PP-rådgivernes perspektiver på tidlig innsats</i>	27
<i>Veiledning som et redskap i samarbeid</i>	29
OPPSUMMERING	29
EKSPERTEN	31
TEORIBAKGRUNN	31
<i>Den profesjonelle</i>	31
<i>Eierforhold</i>	32
EMPIRI OG ANALYSE	33
<i>Ekspertrollen</i>	33
<i>Eksperthen i samarbeid</i>	35
OPPSUMMERING	36
DRØFTING	38
HELHET	39
<i>Hva gjør de?</i>	39
<i>Hvilken profesjonell skapes?</i>	39
TIDLIG INNSATS	42
<i>Hva gjør de?</i>	42
<i>Hvilken profesjonell skapes?</i>	44
EKSPERTEN	45
<i>Hva gjør de?</i>	45
<i>Hvilken profesjonell skapes?</i>	46
OPPSUMMERING	47
AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	49
REFERANSELISTE.....	53
VEDLEGG 1 INTERVJUGUIDE	57
VEDLEGG 2 TILLATELSE FRA NORSK SAMFUNNSVITENSKAPELIG DATATJENESTE AS	59
VEDLEGG 3 INFORMERT SAMTYKKE	61
VEDLEGG 4 BESKRIVELSE AV KATEGORIENE	63

Kapittel 1

Innledning

Barns vansker kan arte seg ulikt, noen vansker er medfødte, andre oppstår i løpet av de første leveår, noen vansker er gjennomgripende og andre er mer spesifikke. Små barn er generelt sett prisgitt de voksne som omgir dem; voksne er premissleverandører. Spesialpedagogikken har et særlig fokus på opplæring av mennesker som av en eller annen grunn faller utenfor samfunnets normalitetsforståelse (Helland, 2008). «Spesialpedagogikkens overordnede mål er å fremme gode lærings-, utviklings- og livsvilkår for barn, unge og voksne som av ulike grunner møter- eller er i betydelig risiko for å møte -funksjonshemmende vansker og barrierer i sin utvikling, læring og livsutfoldelse» (Tangen, 2008, s.17). For å kunne nå dette målet er det nødvendig med innsikt i den enkeltes behov, og sette disse i sammenheng med de premissene som omgir barnet.

Den Pedagogisk- psykologiske tjenesten (PPT) er statens sakkyndige instans for spesialpedagogisk hjelp (Lovdata, 2014, Kunnskapsdepartementet, 2011). Et statlig mandat regulerer virksomheten. Mandatet er hjemlet i gjeldende lovverk med tilhørende forskrifter (Pihl, 2005). PPT utreder og skriver en sakkyndig vurdering. I den sakkyndige vurderingen utredes og tas standpunkt til blant annet: sen utvikling eller andre forhold som er viktig ved barnets utvikling, realistiske mål for barnets utvikling og hva slags spesialpedagogisk hjelp som vil gi barnet en forsvarlig utvikling. I den sakkyndige vurderingen tilrås innholdet og omfanget i det spesialpedagogiske tilbudet. Den sakkyndige anvender kunnskap og metoder tilegnet gjennom sin profesjonsutdanning, og utøver skjønn på bakgrunn av det (Pihl, 2005). PP-rådgiverne jobber som sagt med utgangspunkt i et statlig mandat. Samfunnet er i stadig utvikling, og de endringer samfunnet gjennomgår vil også ha betydning for de premissene PP-rådgiverne virker innenfor. I teorien hevdes en nyliberalistisk styringsform med utgangspunkt i New Public Management å være særlig gjeldende. En slik samfunnsendring kontekstualiseres i denne oppgavens kapittel 3; studiens tematikk og kontekst.

Etter å ha fylt ulike roller som ansatt i barnehage, har mine egne erfaringer og interesser fått betydning for valg av tema for denne studien. Barn har ulike forutsetninger for å identifisere og uttrykke egne behov. Barn er prisgitt den voksnes vilje og evne til å tolke og handle i tråd med dets behov. Når et barn har behov som strekker seg ut over det ordinære, aktualiseres denne problemstillingen ytterligere. Mine erfaringer tilsier at barn ser ut til og både å oppleve og å forholde seg ulikt til det å få spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Noen barn ser ut til å

oppleve hjelpen som noe spennende og gøy, andre utvikler en hjelpesøkende atferd og noen ser ut til å føle seg spesielle i positiv eller negativ forstand fordi de får slik hjelp. Videre kan det, med utgangspunkt i utsagn fra ansatte i barnehager oppgjennom årene, se ut som om at det eksisterer en holdning om at ansatte i PPT skriver sakkyndige vurderinger «uten en gang å ha sett barnet». Med bakgrunn i mine erfaringer og interesser ønsker jeg å få kunnskap om hvordan PP-rådgiverne forstår egen rolle.

Med dette som utgangspunkt har jeg formulert følgende problemstilling: ***Hvordan forstår PP-rådgiveren egen rolle i arbeid med barnehagebarn som har spesielle behov?***

Gjennom en kvalitativ tilnærming til forskningsfeltet, med PP-rådgivere som forskningsdeltakere, er hensikten med denne studien å få kunnskap om sakkyndighetsarbeid av barnehagebarn; hvilke føringer som ligger til grunn for arbeidet? Hvilken opplevelse av eget mandat og rolle de sakkyndige har? Hvilke faglige og personlige egenskaper de sakkyndige mener at rollen fordrer? Er det «trekk i tiden» som har betydning for rolleutøvelsen? Og hvilke utfordringer knyttes til rollen etter de sakkyndiges vurdering? Jeg håper at denne studien kan bidra til større innsikt og forståelse for PP-rådgiveren som profesjon hos meg selv, og at oppgaven vil tilføre ny kunnskap til fagfeltet.

Som metode for innsamling av data valgte jeg intervju.

Oppgaven er bygd opp rundt 8 kapitler. I kapittel 2 redegjøres for forskningsprosessen. Herunder inngår en begrunnelse for valg av forskningsmetode, en beskrivelse av kvalitativmetode og governmentality studier, samt intervju som forskningsmetode. Videre følger en redegjørelse for hvordan datamaterialet er blitt samlet inn, og hvordan jeg utviklet kategoriene. I kapittel 3 presenteres studiens tematikk og kontekst. Her tematiseres PP-tjenestens mandat, deretter fremheves sentrale aspekter ved lovverket som regulerer PP-tjeneste, sakkyndig vurdering og spesialpedagogisk hjelp i barnehagen. Videre presenteres teori om samarbeid, før jeg avslutningsvis belyser den styringsformen jeg så datamaterialet i sammenheng med. I analysen utviklet jeg i alt tre kategorier som har fått hvert sitt kapittel. Kapittel 4 omhandler kategorien *Helhet*, kapittel 5 omhandler kategorien *Tidlig innsats* og kapittel 6 omhandler kategorien *Eksperten*. Disse tre kapitlene er bygd opp på samme måte; først presenteres kategorien, så redegjøres det for relevant teori knyttet til den enkelte kategori, deretter presenteres empirien og en analyse av den. Kapitlene avsluttes med en kort oppsummering. I kapittel 7 drøftes den analyserte empirien opp i mot studiens problemstilling, i lys av det teoretiske rammeverket. Oppgaven avsluttes i kapittel 8 med en avsluttende refleksjon hvor jeg forsøker å samle trådene.

I tillegg diskuterer jeg denne studiens begrensninger, hva som kunne vært gjort annerledes om den hadde hatt et større omfang, og hva som kunne vært aktuelt å forske videre på.

Kapittel 2

Metode

Problemstillingen bestemmer forskningsmetoden. I denne studiens problemstilling ligger et ønske om å få kunnskap om, og å *forstå* hvordan den Pedagogisk- psykologiske rådgiveren, heretter kalt PP-rådgiver, forstår egen rolle. Med utgangspunkt i den forståelsen av egen rolle hos som viste seg i PP-rådgivernes utsagn ønsket jeg å analysere hvordan PP-rådgiveren formes som profesjonell, hva som former dem og drøfte hvilke mekanismer og teknologier som synes å forme deres forståelse av rollen. Ønsket om å forstå deltakernes perspektiv er et kjennetegn ved kvalitativ forskning (Postholm, 2010). For å kunne svare på denne studiens problemstilling anså jeg en kvalitativ-studie, nærmere bestemt en intervjustudie, som egnet. Videre har jeg valgt å se datamaterialet i lys av en forskningsmessig forståelsesmåte benevnt som governmentality studier.

I det følgende redegjøres for studiens metodeteoretiske bakteppe, hvor metodene og de ulike begrepene avklares og aktualiseres. Deretter beskrives forskningsprosessen, før jeg avslutter dette kapittelet med noen betraktninger knyttet til kvalitet og etikk.

Kvalitativ forskningsmetode

Creswell (1998) og Denzin og Lincoln (1994/2000) definerer i Postholm (2010) kvalitativ forskning som en undersøkelse av menneskelige og sosiale prosesser i deres naturlige setting. Kvalitativ forskning bygger på den ontologiske forutsetningen om at det eksisterer mange virkeligheter og den epistemologiske forutsetningen, som handler om at kunnskap blir konstruert i møtet mellom forskeren og deltakeren (Nilssen, 2012). Videre viser Nilssen (2012) til Creswell (2007) som hevder at kvalitativ forskning kan aldri bli objektiv eller fri for verdier. «Vi møter det nye og ukjente med bakgrunn i de forestillingene og tankesett vi har fra før» (Nilssen, 2012, s.68). Denne studien tar utgangspunkt i mine personlige erfaringer og interesser. Min forforståelse, formet av blant annet min kunnskap, erfaringer og teoretiske ståsted, får dermed betydning i utforming av alle de ulike delene i studien. I rollen som forsker må jeg være bevisst egen forforståelse og hvordan den ledsager i prosessen med å forstå deltakerens perspektiv. Den gjensidige påvirkning mellom deltakernes og mitt perspektiv er med på å definere og gi studien retning (Postholm, 2010).

Governmentality studier

Governmentality studier har sitt utgangspunkt forankret i teori utviklet av den franske filosofen Michel Foucault, og er senere blitt videreutviklet av Mitchell Dean. I arbeidet med denne studien støtter jeg meg til sistnevntes forståelse. Dean skriver at governmentality: «dreier seg om hvordan vi tenker styring, om forskjellige styringsmentaliteter» (Dean, 2006, s. 51). Dean stiller spørsmålet: «Hvilke personligheter, selvør og identiteter forudsattes i forskjellige styringspraksiser, og hvilke former for transformation sørger disse praksiser at oppnå?» (Dean, 2006, s.75). I en governmentality studie kan en spørre seg: hva synliggjøres, hva diskuteres, hva glemmes og hva forblir skjult? Samtidig undersøkes ulike maktpraksiser som: makt-teknologier, styringsteknologier, sosiale-teknologier, selvteknologier og hvilke bekjennelser som gjøres. Governmentality studier ser på hvordan subjektet skapes gjennom bruk av ulike mekanismer og teknologier. Begrepene mekanismer og teknologier viser i denne sammenheng til de metodene eller redskapene som PP-rådgiverne bruker i sin profesjonsutøvelse, og vil omtales som metoder eller redskaper i den videre teksten. Det kvalitative forskningsintervjuet beskrives i det følgende.

Det kvalitative forskningsintervjuet

Dalen (2011) hevder at det kvalitative forskningsintervjuet er særlig godt egnet hvis forskeren ønsker innsikt i menneskers erfaringer, tanker og følelser. I forkant av datainnsamlingen utformet jeg en semistrukturert, tematisk intervjuguide, se vedlegg 1. Spørsmålene i intervjuguiden var formulert som åpne spørsmål, valgt for å bidra til at deltakeren tenker på som viktig, skal kunne komme frem. Bruk av intervju som forskningsmetode ga muligheten til å gå i dybden på det deltakerne fortalte. Jeg kunne stille oppfølgingsspørsmål, samtidig som flere intervjuer muliggjorde en sammenligning. Studiens hensikt har vært å få kunnskap om PP-rådgivernes forståelse for egen rolle; hvilke føringer som ligger til grunn for arbeidet, hvilke personlige og faglige egenskaper som fremheves, om det er «trekk i tiden» som har betydning for rollen, hva som oppleves som utfordrende ved rollen og hvordan rolle beskrives ideelt sett. For å imøtekomme det som var formålet med studien, forsøkte jeg å ha en induktiv tilnærming til temaet. En induktiv tilnærming innebærer å oppdage mønstre, temaer og kategorier (Nilssen, 2012). Det betydde i praksis, at jeg måtte møte forskningsfeltet og det deltakerne fortalte med et så åpent sinn som mulig, for å kunne oppdage den enkelte deltakers budskap. I motsetning til en fenomenologisk studie hvor man går i dybden og er ute etter å finne en essens som kan beskrive fenomenet, så har jeg gjennom en governmentality-

analyse vært mer opptatt av å kartlegge hva PP-rådgiverne snakket om, hvilket språk de brukte og hvilke mekanismer og teknologier de hevdet at de bruker.

I det følgende gjøres rede for selve forskningsprosessen.

Forskningsprosessen

Valg av deltakere

Studiens deltakere ble valgt på bakgrunn av noen kriterier. Det begynte med at jeg tok kontakt med en barnehagefagligansatt i en kommune, som formidlet kontakt med leder for den pedagogisk-psykologiske tjenesten, i kommunen. Jeg tok kontakt med PTT- leder per telefon våren 2014. I samtalen ble kriteriene for deltagelse formidlet. Tidlig sommeren 2014 fikk jeg kontakt med tre ansatte ved kontoret som oppfylte studiens kriterier. Intervjuavtaler ble gjort per e-post. Dukes (1984) i Postholm (2010) hevder at tre til ti deltakere kan være formålstjenlig i mindre prosjekter. Studiens tidsramme satte også begrensninger for antall deltakere.

Ringens PPT kontor

Ringens PPT kontor ligger i en større norsk landkommune. Kontoret er lokalisert i kommunesenteret, noe som gjør at flere av samarbeidspartene er samlokaliserte. De sakene som blir tilmeldt kontoret fordeles på fellesmøter. Fordelingen skjer på grunnlag av de ansattes kompetanse og kapasitet. De ansatte har noe ulike fagbakgrunn, dette gjør sitt til at de har ulike «spisskompetanser» og derfor kan bli tildelt saker innenfor «sitt område». I tillegg samarbeider de på tvers av sakene, avhengig av behov. De ansatte er ikke bundet til å jobbe med spesifikke vanskeområder knyttet til faglig bakgrunn, men ved å ha ulike kompetanseområder kan de bistå hverandre i samarbeid.

Forskningsdeltakerne

Ansatte i PPT kan ha ulike fagbakgrunn, hovedsakelig utdanning innen pedagogikk, spesialpedagogikk, psykologi, logopedi og rådgivning. Dette var også tilfellet for denne studiens deltakere. Kriteriene jeg stilte til deltakerne var at de skulle være ansatt ved PPT som PP-rådgivere og ha sakkyndighetsarbeid knyttet til barnehagebarn som en av sine

arbeidsoppgaver. Intervjuene forgikk på den enkelte deltakers kontor. Både PPT kontoret og deltakerne i denne studien er gitt fiktive navn for å sikre konfidensialitet.

Marit har nitten års erfaring som PP-rådgiver. Hun har utdanning innen psykologi. I sin stilling jobber hun med barn både i barnehage og i skolen. *Yngvild* har to års erfaring som PP-rådgiver. Hun har en bachelorgrad i pedagogikk og en mastergrad i rådgivning. Hun jobber også med barn i både barnehage og skole. *Ella* har ti års erfaring som PP-rådgiver. Hun er utdannet førskolelærer og logoped, og jobber med barn i barnehagealder.

Informert samtykke og konfidensialitet

Deltakelse i forskning som inkluderer personer, krever deltakerens informerte og frie samtykke. I forkant av datainnsamlingen sendte jeg den enkelte deltaker et informasjonsskriv som opplyste om studiens formål, hvilken metode jeg skulle benytte og eventuelle følger av deltagelse. Videre informerte jeg om at jeg ville bruke en lydopptaker under intervjuet, om hvordan og hvor lenge lydopptakene skulle oppbevares, og hvem som kom til å ha tilgang til datamaterialet. Deltakerne ble også informert om at de når som helst kunne trekke seg fra studien uten at det medførte noen konsekvenser for dem (NESH, 2009). Tilslutt i informasjonsskrivet ble deltakeren bedt om å signere samtykkeerklæringen (Vedlegg 3) Videre ble deltakeren informert om at det de forteller av personlig art vil bli behandlet konfidensielt, i tillegg til at de ble opplyst om at alle navn kom til å bli anonymisert ved å bli gitt fiktive navn i den ferdige rapporten (NESH, 2009).

Utforming og utprøving av intervju

Postholm (2010) hevder at det er en sammenheng mellom forskerens teoretiske utgangspunkt, hensikten med forskningen og hvordan intervjumaterialet til slutt fortøner seg. Noen temaer gir seg selv med utgangspunkt i studiens tematikk, andre kan kom til ved behov for å supplere med annen relevant teori.

I forkant av datainnsamlingen gjennomførte jeg et prøveintervju. Et prøveintervju gir muligheten til å teste ut intervjuguiden og seg selv som intervjuer. I tillegg får en prøve ut det tekniske utstyret, i dette tilfellet lydopptaker (Dalen, 2011). I etterkant av prøveintervjuet får en anledning til å redigere intervjuguiden. Nye temaer kan aktualiseres og spørsmål må kanskje omformuleres eller utgå (Dalen, 2011). Ved endt prøveintervjuet gjorde jeg små

endringer i intervjuguiden. Endringene gikk ut på presisering av begreper og omrokering av oppsatt tematisk rekkefølge.

Intervju og transkribering

Lydopptak regnes ikke som anonyme, derfor var denne studien meldepliktig. Før jeg kunne intervju forskningsdeltakerne måtte jeg søke om tillatelse fra Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste AS, (NSD). NSD fant behandlingen av personopplysningene som tilfredsstillende, se vedlegg 2. Intervjuene ble gjennomført medio august 2014, på den enkelte deltakers kontor. Hvert enkelt intervju tok mellom 1- 1 1/2 time.

Jeg brukte lydopptaker under intervjuene, det gjorde sitt til at jeg kunne rette fokuset mot deltakeren og det hun fortalte. I etterkant av hvert intervju skrev jeg ned ulike refleksjoner jeg gjorde underveis i en loggbok. Jeg valgte å la være å notere under selve intervjuene, med tanke på at dette kunne virke forstyrrende på deltakeren og for meg selv. I etterkant av intervjuene begynte organiseringen og bearbeidingen av det innsamlede datamaterialet (Dalen, 2011). Intervjuene ble transkribert av meg. Transkribering går ut på å omforme lydopptakene til tekst. Det som blir sagt, i tillegg til for eksempel, pauser og latter, nedtegnes. Neste steg i forskningsprosessen var analyse og tolkning av det transkriberte datamaterialet.

Analyse og tolkning

Som tidligere nevnt ble temaet for denne studien valgt med utgangspunkt i egen erfaring og interesse. Dette har vært med på å prege min analyse og tolkning av datamaterialet. Etter å ha transkribert intervjuene begynte selve analysen. I følge Postholm (2010) er analysen en prosess hvor forskeren får mening ut av sine data. Videre hevder Postholm (2010) at analysearbeidet er en dynamisk prosess som foregår både under og etter selve datainnsamlingen. De tankene jeg gjorde meg underveis i datainnsamlingen og transkriberingen, ble notert og brukt i den grundige analysen, og ble på denne måten en del av datamaterialet.

Ordet hermeneutikk betyr uttrykk, tolkning og oversettelse (Nilssen, 2012). Forskeren skal gå bak fortellingen, og få frem de begrunnelsene, holdningene og refleksjonen som ligger til grunn for det som blir sagt og gjort (Nilssen, 2012). Ved å fortolke PP-rådgivernes utsagn kan jeg få en forståelse av hvordan de forstår egen rolle. Fremfor å få tak i deltakerne «egentlige» mener, valgte jeg å se etter mønstre som betegner PP-rådgivernes forståelse.

Forskeren må forholde seg til deltakerens tolkning av egen situasjon, i tillegg til sin egen tolkning og mening (Nilssen, 2012). På denne måten foregår analysen i et samspill mellom deltakernes forståelse, datamaterialet og meg som forsker. De transkriberte lydopptakene, ble grundig gjennomgått, slik at jeg fikk en oversikt over de sentrale trekkene ved datamaterialet. Jeg analyserte så datamaterialet etter ideen om åpen, aksial og selektiv koding, hentet fra «grounded theory» (Nilssen, 2012). Metodens hovedhensikt er gjennom en induktiv tilnærming, er å utvikle nye teoretiske ideer (Nilssen, 2012). Åpen koding innebærer å møte datamaterialet med et åpent sinn i forhold til hva datamaterialet forteller deg. Men som før omtalt, er en fullstendig induktiv tilnærming vanskelig, da den kvalitative forskningen aldri kan bli helt objektiv eller fri for verdier (Creswell, 2007 i Nilssen, 2012). En kode er en slags merkelapp som brukes i det datamaterialet skal «grupperes» i ulike kategorier.

De tre fasene beskrives slik: Forskeren setter koder på ulike fenomener og ytringer. Dette resulterer i store mengder koder. Gjennom aksial koding grupperes de ulike kodene i kategorier, i tillegg til at forskeren på dette stadiet også begynner å danne seg et bilde av hvordan de ulike kategoriene står i forhold til hverandre. I den selektive kodingen prøver forskeren å finne kjernekategoriene og systematisk relatere den til andre kategorier (Nilssen, 2012).

Dalen (2011) skriver at hensikten med å kategorisere er for lettere å kunne forstå innholdet i datamaterialet på et mer fortolkende og teoretisk nivå. Vi trenger både analytisk refleksjon og teoritilfang, det handler om å gi deltakernes konkrete ytringer teoritilknytning ved å tolke ytringene og sette dem inn i en teoretisk ramme (Dalen, 2011).

Denne prosessen resulterte her i tre kjerne kategorier som beskriver det sentrale ved PP-rådgivernes forståelsen av egen rolle:

Helhet	Tidlig innsats	Eksperten
---------------	-----------------------	------------------

Figur 1. Kategorier som beskriver det mest fremtredende i datamaterialet, og som utgjør studiens omdreiningspunkter.

Samarbeidsbegrepet viste seg å være helt sentralt i datamaterialet. I kapittel 3 presenteres teori om samarbeid som alle kategoriene sees i sammenheng med.

For å gjøre begrepet samarbeid håndterbart med tanke på skulle se det i lys av teori, analysere og drøfte det, var det nødvendig med en ny gjennomgang av datamaterialet. Dette for å se om samarbeidsbegrepet på noen måte var knyttet til ulike perspektiver. Noe det viste seg at det var. Tre perspektiver knyttet til samarbeidsbegrepet utgjør studiens kjerne kategorier.

Kategorien *Helhet* handler om PP-rådgivernes fokus på å samarbeide både med barnets foreldre, barnehagen, andre faginstanser og kollegaer for å få et helhetlig bilde av barnet og dets behov. Kategorien *Tidlig innsats* beskriver PP-rådgivernes opplevelse av og erfaringer med at det er viktig å komme tidlig inn i forhold til et barn, hvor det foreligger en bekymring om dets utvikling. Kategorien *Eksperten* beskriver PP-rådgiverens rolle som sakkyndig; en som har god kunnskap om barnet og som kan forløse kunnskap ved bruk av blant annet veiledning.

Etter å ha utviklet disse tre kategoriene, gikk jeg tilbake til empirien for å sikre at de var gyldige; at de utgjorde hovedtyngden og fellestrekkene i datamaterialet. I tillegg så jeg etter om at jeg ikke hadde oversett viktige ytringer. Jeg fant at disse kategoriene beskriver PP-rådgivernes forståelse av egen rolle. For en mer utfyllende beskrivelse av de ulike kategoriene, se vedlegg 4.

Med utgangspunkt i de utviklede kategoriene så jeg etter mønstre i datamaterialet som kunne beskrive hvordan PP-rådgivernes forståelse av egen rolle ved bruk av ulike mekanismer og teknologier, kunne synes å forme dem som profesjonelle. I dette arbeidet støttet jeg meg til Järvinen & Mik-Meyers (2012) undersøkelser, som har sitt utgangspunkt i governmentality. Avslutningsvis i dette kapittelet følger betraktninger knyttet til kvalitet og etikk.

Kvalitet og etiske betraktninger

Kvalitet i kvalitativ forskning er forbundet med *studiens pålitelighet, gyldighet og overførbarhet* (Postholm, 2010). Studiens pålitelighet handler om hvorvidt studien er gjennomført på en troverdig måte. Ved å gi nøyaktige beskrivelser av de enkelte fasene i forskningsprosessen, kan studien gjøres transparent, slik at leseren selv kan ta stilling til studiens pålitelighet. Både forhold ved forskeren, informantene og intervjusituasjonen, i tillegg til en beskrivelse av den analysemetoden som er anvendt under bearbeiding av datamaterialet, må beskrives (Dalen, 2011).

Validitet handler om det man undersøker er i tråd med studiens hensikt (Ringdal, 2009). I kvalitativ forskning er det deltakernes perspektiv som er i søkelyset. Fra forskerens side kreves det en bevissthet rundt viktigheten av å legge til rette for en relasjon preget av tillit og åpenhet mellom deltaker og forsker. Videre er det viktig at rammene for studien ikke er så fastlagte på forhånd, at det ikke er rom for deltakerens perspektiv. Dette er forhold som har betydning for studiens validitet.

Når det kommer til resultatenes nytteverdi i kvalitativ forskning trekker Postholm (2010) frem

begrepet *naturalistisk generalisering*. I dette ligger at resultatene ikke uten videre kan overføres til en annen setting. Naturalistisk generalisering henviser til detaljerte beskrivelser som utgangspunkt for tilpasning og overføring av kunnskap til annen kontekst. Kunnskap som produseres i en kvalitativ studie, er knyttet til dens kontekst og tidspunkt for datainnsamling. Kunnskapen kan likevel komme til nytte og overføres til liknende settinger ved at det gis det som Geertz (1973) i Postholm (2010) kaller *tykke beskrivelser*. Tykke beskrivelser har som hensikt å bidra til at «leseren av teksten kan kjenne igjen sin egen situasjon i beskrivelsen, og erfaringer og funn som er beskrevet i teksten, kan dermed også oppleves som nyttig for egen situasjon» (Postholm, 2010, s. 131).

«De forskningsetiske retningslinjer er utarbeidet for å hjelpe forskere og forskersamfunnet med å reflektere over sine etiske oppfatninger og holdninger, bli bevisst normkonflikter, styrke godt skjønn og evnen til å treffe velbegrunnede valg mellom motstridende hensyn» (Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi, NESH, 2009, s.5). Som et ledd i å ivareta disse retningslinjene fikk deltakerne, som allerede nevnt, tilsendt et informasjonsskriv med en samtykkeerklæring i forkant av datainnsamlingen. Skrivet informerte den enkelte deltaker om studiens formål, deltakernes rett til å trekke seg fra studien, og om forskerens plikt til å ivareta deltakerens konfidensialitet og anonymitet. I samtykkeerklæringen skriver deltaker under at de ønsker å bidra i studien, og at de er kjent med og aksepterer innholdet i informasjonsskrivet.

I neste kapittel redegjøres for denne studiens tema, samtidig som konteksten utdypes ytterligere.

Kapittel 3

Studiens tematikk og kontekst

I dette kapittelet skal jeg gjøre rede for studiens tema, samtidig som jeg setter dette inn i en samfunnsaktuell kontekst. Samarbeidsbegrepet er fremtredende i datamaterialet, og blir derfor ansett som et overordnet og integrert omdreiningspunkt i denne studien. Innledningsvis tematiseres PP-tjenestens mandat. Deretter fremheves relevante aspekter ved det lovverket som regulerer PP-tjenesten, sakkyndighetsarbeid og spesial-pedagogisk hjelp i barnehagen. Videre presenteres teori om samarbeid, før jeg avslutningsvis belyser en overordnet styringsform som er med på å sette premissene for, og har betydning for PP-rådgivernes rolleutøvelse, og som jeg ønsker å se denne studiens datamateriale i sammenheng med. Den samlede redegjørelsen i sin helhet, skal forhåpentligvis gi leseren den bakgrunn og det overordnede rammeverk, jeg anser som nyttig å ha med seg inn i den videre lesingen.

PP-tjenestens mandat

Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT)

Opplæringslovens § 5-6. omhandler PPT. I paragrafen står det at alle kommuner og fylkeskommuner skal ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste, og at PPT skal sørge for at det utarbeides en sakkyndig vurdering der loven krever det. I Meld. St. 18 (2010-2011) *Læring og fellesskap* heter det: «PP- Tjenesten skal være en viktig veileder og kompetansegiver til barnehager og skoler. Målet er at PPT skal bistå barnehager og skoler med å sikre at alle barn og unge med behov for særskilt hjelp og støtte får ta del i gode utviklings- og læringsprosesser» (Kunnskapsdepartementet, 2011, s.89). PPT's oppgaver består i blant annet informasjonsinnhenting, utredning, tilråding, henvisning og foreldrerådgivning. PP-tjenesten har blitt viet oppmerksomhet i de senere år, blant annet gjennom det regionale prosjektet *Faglig løft for PPT*. Prosjektets hovedhensikt var å møte kommunens utviklingsbehov innen skole og barnehage, og PPT i Midt – Norge har vært den primære målgruppen for tiltak. Prosjektet skulle bidra til en mer enhetlig tjeneste med høy faglig og metodisk kvalitet, og at tjenesten skulle fremme helhetlige og koordinerte tilbud for brukerne og samtidig drive en god ressursutnytting. Prosjektet ble evaluert av Nordlandsforskning og resulterte i rapporten «Innovasjon gjennom samhandling» skrevet av Hustad & Fylling (2012). I rapporten skrives det om det «doble-mandatet» i PP-tjenesten som er gitt av

opplæringsloven. Det «doble-mandatet» beskriver sakkyndighetsarbeid knyttet til individuelle rettighet til spesialundervisning. PPT skal samtidig å bidra til organisasjons- og systemutvikling i skoler og barnehager, i forhold til barn, unge og voksne med behov for særskilte tilrettelegging. Dette «doble- mandatet» hevdes å føre til avgrensingsproblemer som i neste omgang kan medføre at PPT kommer i tidsklemme (Hustad & Fylling, 2012). Videre oppfattes forholdet mellom «individrettet» og «systemrettet» å skape frustrasjon hos PPT- ansatte. I rapporten vises det her til Andresen (2008), som hevder at velferdstjenesten forventes å tilby hjelp til selvhjelp, mens de samtidig skal vurdere om et hjelpetiltak kan være en god investering for samfunnet. I rapporten vises det også til Anderson (2003), som hevder at synet på borgeren, med gitte rettigheter og plikter, har endret. Tjenestemottakeren er nå forventet å være en aktiv medborger som deltar i dialogen om hvilke tiltak velferdsstaten skal gi han/henne.

Som nevnt i det overstående skal PPT sørge for at det utarbeides en sakkyndig vurdering. I det følgende skal jeg kort si noe om hva en sakkyndig vurdering er, og hva den skal inneholde.

Sakkyndighetsarbeid og sakkyndig vurdering

PPT er statens sakkyndige instans når det kommer til spesialpedagogisk hjelp. Vedtak om spesialundervisning er et enkeltvedtak, det vil si et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer (Tangen, 2008). Det er den enkelte kommune som fatter vedtak om spesialpedagogisk hjelp, etter opplæringslovas § 5-7. Vedtak fattes på bakgrunn av en sakkyndig vurdering. Omfanget og innholdet i den spesialpedagogiske hjelpen avhenger av vansken som beskrives (Tangen, 2008). Sakkyndig vurdering som gjelder barn skal greie ut om barnets vansker og behov. I det barnet er tilmeldt PPT skal det foretas en utredning. PP-rådgiveren innhenter ulik informasjon ved blant annet hjelp av observasjon av barnet i barnehagen, samtaler med barnets foreldre og/eller barnehagens ansatte, og ved bruk av ulike kartleggingsverktøy. Denne informasjonen sammenfattes og PP- rådgiveren konkluderer i en sakkyndig vurdering om hva barnets vansker består i, og hva slags spesialpedagogisk hjelp barnet har behov for. Videre sier den sakkyndige vurderingen noe om realistiske utviklingsmål, i tillegg til at innholdet i og omfanget av den spesialpedagogiske hjelpen, tilrådes.

I 2013 var det 2,4 % av landets barnehagebarn som fikk spesialpedagogisk hjelp (utdanningsspeilet.udir.no 2013). I det følgende vil jeg trekke frem relevante aspekter ved lovverket knyttet til spesialpedagogisk hjelp i barnehagealder.

Spesialpedagogisk hjelp

Barnehagebarns rett til spesialpedagogisk hjelp er nedfelt i lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringslova). Lovens kapittel 5 omhandler spesialundervisning. I barnehagesammenheng er opplæringslovas § 5-7.: *Spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktigalder*, av særlig interesse. Paragrafen lyder som følger:

Barn under opplæringspliktig alder som har særlig behov for spesialpedagogisk hjelp, har rett til slik hjelp. Hjelpa skal omfatte et tilbud om foreldrerådgivning. Hjelpen kan knyttes til barnehager, skoler, sosiale og medisinske institusjoner og lignende, eller organisert som egne tiltak. Hjelpen kan gis av den pedagogisk-psykologiske tjenesten eller av en annen sakkyndig instans (Lovdata, 2014).

Spesialpedagogisk hjelp kan, slik paragrafen fremhever, gis uavhengig av alder og kontekst. Jeg valgte å avgrense denne studien til å omhandle barn i barnehage. Retten er en individuell rettighet, det vil si at den følger barnet, og knyttes til det faktiske hjelpebehovet barnet måtte ha. Dette krever kunnskap om det enkelte barnets fungering, uavhengig av kontekst. Videre fremhever loven viktigheten av rådgivning, ved at den også vektlegger en rett til et tilbud om foreldrerådgivning. Rådgivningen er viktig i den forstand at det kan hjelpe foreldrene til å forstå barnets vansker, slik at de kan hjelpe barnet best mulig (Tangen, 2008).

Veien til spesialpedagogisk hjelp i barnehagen kan forløpe ulikt. Ofte tar den utgangspunkt i en bekymring, enten hos foreldrene eller de ansatte i barnehagen. Denne bekymringen kan drøftes med blant andre PPT, før en eventuell tilmelding. I denne studiens datamateriale kom det frem at PP-rådgiverne anså samarbeid som en særlig viktig del av rollen.

Samarbeidsbegrepet var sentralt i datamaterialet, og blir derfor ansett som et overordnet og integrert omdreiningspunkt i denne studien. I det følgende presenteres teori om samarbeid.

Samarbeid

Samarbeid om barn har stor betydning for barnets tilpasning og utvikling (Drugli & Onsøien, 2010). Ulike oppvekst -og utdanningspolitiske retningslinjer stiller krav om samarbeid. I følge Moen (2012) er man som fagperson på den ene siden forpliktet til å samarbeide, og på andre siden opplever man et behov for å samarbeide. Samarbeid er et hverdagslig begrep som mange har et intuitivt forhold til. I yrker hvor samarbeid er en sentral aktivitet, er det hensiktsmessig å ha en mer teoretisk forankret forståelse av begrepet (Moen, 2012). For å bidra til kvaliteten i samarbeidet fremhever Moen (2012) den enkeltes samarbeidskompetanse som viktig. Det blir foreslått tre sentrale komponenter: *faglig kunnskap om samarbeid, relasjonskompetanse og oppmerksomt nærvær*. Faglig kunnskap om samarbeid innebærer

bevissthet om betydningen av felles mål, kunnskap om temaet, og evnen til å uttrykke denne kunnskapen. Videre innebærer det bevissthet om å være engasjert, interessert, åpen og lyttende det til det andre sier, for deretter å kunne sette de ulike innspillene sammen slik at de tilslutt utgjør konkrete tiltak (Moen, 2012). Relasjonskompetanse handler om å anerkjenne andre og samtidig bevare seg selv. Det krever åpenhet og tilgjengelighet hos de involverte, samtidig som de må evne og ha kontakt med seg selv, og uttrykke egne synspunkter (Moen, 2012). Begrepet oppmerksomt nærvær handler om samarbeidspartenes evne til å være tilstede i øyeblikket; være oppmerksom på og konsentrert om det som foregår her og nå (Moen, 2012).

I et samarbeid står samtalen sentralt. En samtale mellom to eller flere kalles også en dialog. En dialog kjennetegnes blant annet ved at den foregår mellom likeverdige parter, hvor de ulike partene både gir og tar (Aune & Saur, 2007). En vellykket dialog mellom foreldre og fagpersoner i samarbeid, er avhengig av at foreldrene blir betraktet som fullverdige samarbeidspartnere i utdanning og oppdragelse av egne barn (Nordahl m.fl., 2005). Videre skriver Nordahl m.fl. (2005) at direkte kommunikasjon med foreldrene reduserer muligheten for misforståelser, i tillegg til at det bidrar til å øke foreldrenes motivasjon for å jobbe mot de mål som er satt i fellesskap.

Samarbeid som aktivitet sett i sammenheng med de endringer velferdssamfunnet gjennomgår, hevdes å ha betydning for samarbeidets forutsetninger. I følge Endresen (2014) fører endringer i struktur til at tilliten til organisasjonen blir utfordret, særlig tilliten mellom de ansatte og ledelsen. I sammenhenger der endringer lykkes blir *sosial kapital* pekt på som en viktig årsak. Sosial kapital handler om tillit og lojalitet forankret i sosiale kontakter og nettverk. Inklusive relasjonen mellom medarbeidere (Endresen, 2014). Tillit og rettferdighet blir trukket frem som et grunnlag for en virksomhets samarbeidsevne. Hvor tillitsfull og rettferdig samhandlingen fremstår, sier noe om omfanget, innholdet og typen sosial kapital som finnes i virksomheten. Rettferdighet handler om følelser, mens tillit handler om forventninger og gjensidighet. Håndteringen av disse elementene har betydning for den sosiale kapitalens utvikling (Hasle m.fl., 2007 i Willumsen & Ødegård, 2014).

Disse teoretiske perspektivene på samarbeid vil, etter mitt syn, ha overføringsverdi til PP-rådgivernes kontekstuelle virkeområde og de samarbeidsprikkene PP-rådgiverne virker innenfor, både i forhold til samarbeid med egne kollegaer og andre utenforstående samarbeidsparter.

I den videre teksten belyses en overordnet styringsform som anses som betydningsfull i forhold til den profesjonelles rolleutøvelse.

Den profesjonelles rolle

Samfunnsendringer får betydning for hvordan de profesjonelles rolle utvikles. I studier benevnt som governmentality studier, ser man på hvordan ulike subjekter skapes gjennom bruk av ulike teknologier. Noen av de som lener seg på en slik forståelse er Järvinen & Mik-Meyer (2012). De har undersøkt hvordan den profesjonelles rolle (og klientens) formes i dagens samfunn. Det er med utgangspunkt i deres arbeid jeg vil se nærmere på PP-rådgiverens forståelse av egen rolle. Ved å analysere hvilke måter det intervenseres og styres på, og hvilke mekanismer og teknologier som anvendes for å styre, kan man utlede hvilke subjekter man forsøker å skape (Dean, 2006).

Jeg vil også se denne studiens problemstilling og datamaterialet i lys av en større internasjonal bevegelse, som har som mål å rasjonalisere og effektivisere velferdsstaten og dens offentlige ytelser, herunder også en større reformering av utdanningssystemet (Pihl, 2005). Denne reformbevegelsen har et styringsorientert og forvaltningsorientert siktemål, og kalles New Public Management (heretter kalt NPM) (Karlsen, 2003, Underdal, 2000 i Pihl, 2005). NPM legger opp til utstrakt brukerstyring (Pihl, 2005), og hevdes å hente sine argumenter fra en nyliberalistisk byråkratikkritikk og, som vektlegger blant annet mål- og resultatstyring, spesialisering og rendyrking av roller (Endresen, 2014). Nyliberalismens myndiggjøring av brukeren kan i tråd med Foucaults logikk forstås som en retorikk som skjuler systematiske former for makt og beskyttelse institusjonalisert i velferd, offentlig sektor og legemliggjort i sosialt borgerskap (Clark, 2005 i Madsen, 2010). «(...) de neoliberale styringsformer bygger (...) på et rationalistisk menneskesyn, hvor klientene (...) bliver betraktet som autonome og reflekssive individer» (Järvinen & Mik-Meyer, 2012, s.42). Videre beskriver Järvinen & Mik-Meyer (2012) det nyliberalistiske behandlingssystemet som: (...)præget af demokratiske idealer om brugerautonomi og selvbestemmelse, respekt for og ikke stigmatisering af brugerne samt jævnbyrdige relationer mellem klienter og professionelle» (s.48). Dette står i kontrast til et tradisjonelt syn på den profesjonelle som en ekspert. Endresen (2014) hevder at et felles trekk ved samfunnsendringene er forutsetningen om et stadig tettere samarbeid mellom ulike profesjoner. Repstad (2004) stiller spørsmål om hva disse endringene har betydd for vilkårene for tverretatlig samarbeid. Endringene har tvunget ulike etater til blant annet og å være mer bruker- og serviceorienterte, samtidig som det kan ses en økt sans for samordning og samarbeid med andre instanser, men det er også blitt en sterkere «vi» og «de- holdning» (Repstad, 2004).

Den nyliberalistiske termen beskriver en tilpasning av den praksis og den profesjonelles idealer i det sen moderne velferdsarbeid, hvor den profesjonelle nå skal fylle rollen som en

fasilitator med mål om å sette brukeren i sentrum og bidra til brukerens selvutvikling og risikoforvaltning, og samtidig styrke brukerens autonomi og ansvarlighet. Brukeren blir sett på som ekspert i eget liv og at gode resultater bare kan oppnås om brukeren selv ønsker det og arbeider målrettet og ansvarsfullt for å realisere dem. Endringer i synet på brukeren har ført til endrede premisser for den profesjonelles arbeidsfelt, som er blitt mer omfattende, og samtidig mer diffust. Den økte graden av autonomi hos brukeren er uproblematisk så lenge de er ansvarsfulle, risikobeviste og samarbeidsvillige, om en ser det i et profesjonsperspektiv (Järvinen & Mik-Meyer, 2012). I denne sammenheng stiller Järvinen & Mik-Meyer (2012) også spørsmål ved hvilken rolle den profesjonelle får når man ikke lengre skal ha en så tydelig ekspertrolle, samtidig som graden av dokumentasjon og evaluering øker, og profesjonalitet og kvalitet i større grad overvåkes. «Nutidens velfærdsarbejdere virker i et spændingsfelt af modstridende krav og forventninger, (...) hos de professionelle(...), som ofte fører til følelsen av frustrasjon og usikkerhet, hvordan det(...) profesjonelle vælfærdsarbejd egentlig skal udføres» (Järvinen & Mik-Meyer, 2012, s.27). Som et resultat av denne tvetydigheten som preger den profesjonelles rolle trekker Järvinen & Mik-Meyer (2012) frem *skjult profesjonalisme* som en av utfordringene. Deltakerne i Järvinen & Mik-Meyers (2012) undersøkelser brukte begrepet manipulasjon, og knyttes til begrepet skjult profesjonalisme. Skjult profesjonalisme oppstår som et resultat av de motsetningene som viser seg i synet på bruker og den profesjonelles uuttalte forestillinger om hva som er det beste for brukeren. Den profesjonelles syn blir holdt tilbake i samtaler med brukeren, men deles i samtaler med kolleger og andre yrkesgrupper hvor bestemmelser i forhold til brukeren blir tatt. Slik får den profesjonelles syn likevel stor innvirkning på brukerens hjelpetilbud.

Dagens profesjonelle virker i et spenningsfelt preget av ulike krav, hvor de på den ene siden skal støtte opp om blant annet brukermedvirkning og autonomi, mens de på den andre siden kan anses å ha styring og kontroll. Senere i denne oppgaven vil jeg se om de ulike kravene PP-rådgiveren står overfor former deres profesjonsoppfatning.

I de tre påfølgende kapitler presenteres denne studiens funn. Samtidig fremsettes empirien og en analyse av den.

Kapittel 4

Helhet

I datamaterialet ble begrepene *møter*, *samtale*, *felles forståelse* og *veiledning* hyppig brukt. Og sammenhengen disse ordene ble brukt i handlet blant annet om helhet; behovet for å skaffe seg et helhetlig bilde av barnet og dets vansker. Marit, en av forskingsdeltakerne sa: «Jeg er opptatt av at barnet skal tre frem, sånn at det på en måte blir et helt barn».

I dette kapitlet presenteres teori som omhandler en helhetlig tilnærming, og relasjonens betydning i et samarbeid. Deretter fremstilles empirien og en analyse av den. Avslutningsvis kommer en kort oppsummering av kategorien Helhet.

Teoribakgrunn

Helhet

Barn er hele individer som tenker, føler, reagerer og handler. De opererer i en sosial kontekst der de påvirker og påvirkes av omgivelsene (Klefbeck & Ogden, 2003). Urie Bronfenbrenner, som er en kjent teoretiker innenfor systemisk tenkning, hevder at barns vansker ikke oppstår i et vakuum, men i et samspill (Klefbeck & Ogden, 2003). Bronfenbrenner understreker betydningen av det gjensidige samspillet mellom individets biologiske utrustning og de omgivelsene individet utvikler seg i (Nordahl m.fl., 2005). Den gjensidige interaksjon mellom barnet og dets omgivelser, er med på å danne premissene for barnets fungering og utvikling. Helhetstenkningen bestreber et helhetlig bilde, der ulike forhold tas i betraktning. Flere informanter bidrar til et bedre helhetsbilde av barnet og det behovene det har (Drugli & Onsøien, 2010). Helhetstenkningen siktemål er å få kunnskap om hele det unike barnet. «This ambition to treat the citizen as unique is illustrated by the current ideal in treatment facilities,(...)accepting the citizen «as she or he is»(...) as a whole and unique human being who must be taken into account in his/her particularity» (Villadsen, 2007 i Mik-Meyer & Villadsen, 2013, s. 2). Den helhetlige kunnskapen om barnet og de ulike sammenhengene det inngår i, kan gi verdifull innsikt, og dermed utgjøre grunnlaget for ulike tiltak eller en eventuell videre henvisning. PP-rådgivernes samarbeid med blant andre barnets foreldre er et ledd i å fremskaffe slik helhetlig kunnskap.

Relasjon

Relasjonsbygging er kanskje en av vår tids viktigste kompetanse (Spurkeland, 2005). Evnen til å bygge relasjoner beskrives som relasjonskompetanse. I følge Røkenes og Hanssen (2006) handler relasjonskompetanse om å forstå og å samhandle på en god og hensiktsmessig måte. Relasjonskompetansen retter oppmerksomhet mot samarbeid i praksis (Moen, 2012). PP-rådgiverne hevder i sine utsagn at relasjonen til samarbeidspartene har stor betydning for blant annet kvaliteten på samarbeidet. PP-rådgiverne har ansvaret for å legge til rette for en god relasjon. Relasjonsbygging stiller krav til den profesjonelles holdninger, kunnskaper og ferdigheter (Spurkeland, 2005). Det handler om å kjenne seg selv, å forstå den andres opplevelse og å forstå det som skjer i samspill med den andre (Røkenes & Hanssen, 2006). Mangelfull relasjonskompetanse vil på den annen side kunne føre til at den profesjonelle ofte havner i konflikt med blant annet foreldrene (Drugli & Onsøien, 2010). Tillit er selve bærebjelken i en relasjon (Spurkeland, 2005). Videre hevder Spurkeland (2005) at posisjon i seg selv ikke er tilstrekkelig i utviklingen av tillit, og at det krever bevisst innsats over tid for å oppnå respekt, autoritet og relasjon. I henhold til dette er tillit og relasjon gjensidig avhengig av hverandre. Partene må komme i posisjon til «å gjøre seg» tilliten verdig. Tillit er ikke noe en får, men noe en må gjøre seg fortjent til. En trygg og stabil relasjon tåler mye, partene kan da være mer direkte og konfronterende (Røkenes & Hanssen, 2006).

Empiri og analyse

PP- rådgiveren samarbeider både med foreldre, ansatte i barnehagen, andre instanser og egne kolleger. En vesentlig del av sakkyndighetsarbeidet består i å innhente informasjon. Dette gjøres for eksempel ved observasjon, i samtaler, gjennom samarbeid med andre, og ved å lese henvisninger og annen skriftlig informasjon. Slik forsøker PP- rådgiveren og samle de ulike perspektivene til en helhet.

Foreldresamarbeid

Behovet for å samarbeide erkjennes i det en innser at egen kompetanse, innsikt, kunnskap og forståelse ikke er tilstrekkelig (Moen, 2012). I tillegg til at det er grunn til å tro at andre kan bidra med verdifull kunnskap. Foreldresamarbeidets primære hensikt er å fremme helhet (Drugli & Lictwarck, 1998). PP- rådgivernes samarbeid med foreldrene skal blant annet bidra til kunnskap om hele barnet og dets fungering i ulike sammenhenger. Samarbeidet med

foreldrene og arbeidet med å skaffe det helhetlige bilde er særlig viktig i oppstartsfasen, fremhever PP-rådgiverne. Med bakgrunn i yrkesrollen og den makt og kraft som følger av den, er det den profesjonelle som må lede an i etableringen av et slikt samarbeid (Drugli & Onsjøien, 2010).

I begynnelsen av en utredning har vi foreldresamtale. Vi må være god på å møte foreldrene, og etablere et godt foreldresamarbeid. (Int. Ella)

I Ellas sitat reflekteres en bevissthet om viktigheten av å ha kunnskap om hvordan en legger til rette for et godt foreldresamarbeid og hvorfor det er viktig. Både den profesjonelle og foreldrene påvirker hverandre gjensidig i forhold til hvordan en samarbeidsrelasjon utvikler seg, men det er den profesjonelle som har hovedansvaret for at samarbeidet blir godt (Drugli & Onsjøien, 2010). Med bakgrunn i blant annet kunnskap om ulike kontekster, kan samarbeidspartenes syn på en situasjon være motstridende.

En viktig del av rollen som sakkyndig er å få til samarbeidet mellom foreldrene og barnehagen. Jeg vil først høre med foreldrene om hva de tenker om barnehagens bekymring, det trenger jo ikke alltid å være likt. (Int. Yngvild)

Yngvilds utsagn tolker jeg som et uttrykk for at foreldrenes tanker om situasjonen er av stor betydning i hennes arbeid. Ved å være ydmyk og åpen for, og aktivt lytte til det foreldrene har og si, kan PP-rådgiverne signalisere at foreldrenes kunnskap er viktig, og at deres opplevelse av situasjonen respekteres og anerkjennes.

Utredning og sakkyndig vurdering skjer i et nært samarbeid med foreldrene. Det er utfordrende i forhold til foreldrene de gangene de sier: «det er ikke noe galt med ungen min det er barnehagen eller noen andre(...)». Ja, da jobber du i «motvind». (Int. Marit)

Marit viser her til samarbeidssituasjoner med foreldre, hvor det er sprik i mellom egen og foreldrenes forståelse av barnets vansker. Drugli og Lichtwarck (1998) viser til Juul (1988) som hevder at det ikke er foreldrenes oppgave å være saklig i sitt forhold til barnet. Foreldrene blir ofte følelsesmessig berørt når det kommer til egne barn. Uansett hvordan foreldres kritikk fremlegges og begrunnes, bør den profesjonelle gjøre seg kjent med kritikken før den vurderes, vektlegges eller anses som usaklig (Juul, 1988 i Drugli & Lichtwarck, 1998).

PP- rådgiverne har et særlig ansvar for å bidra til etableringen av en relasjon til foreldrene, som tjener samarbeidet.

Det er utfordrende de gangene samarbeidet ikke fungerer; da du ikke får til å etablere en god relasjon og foreldrene ikke ser problemet. (Int. Yngvild)

Yngvild peker på at en god relasjon er en forutsetning for at foreldrene har tillit til den sakkyndiges vurdering, og er villig til å drøfte ulike synspunkter, i et samarbeid.

Samarbeid med ulike yrkesgrupper

Som nevnt samarbeider PP-rådgivere også med ulike faggrupper, både internt og eksternt. Et slikt samarbeid er i noen sammenhenger påkrevd og kan utarte seg til å bli både givende og krevende. De ulike faggruppene kan ha ulikt syn på barnet, med utgangspunkt i blant annet ulik utdanningsbakgrunn, personlige teorier, erfaringer og holdninger. Noen jobber direkte med barnet, mens andre har knapt møtt det. I arbeidet med å fremskaffe det helhetlige bilde på situasjonen, er samarbeid fruktbart og nødvendig.

Vi har faste møter med hver enkelt barnehage en gang per måned. Det er veldig ålreit i forhold til at da kjenner du faktisk dem du er ute og veileder. Barnehagen kan da lufte en bekymring de har rundt et eller flere barn. (Int. Yngvild)

Yngvild fremhever det «å kjenne hverandre», og allerede ha en etablert relasjon; en god relasjon kan øke sannsynligheten for at de ansatte i barnehagen «lufte» eventuelle bekymringer med PP-rådgiveren, som fordeler ved å samarbeide.

En god relasjon kan bidra til at informasjon blir delt, noe som fører til blant annet økt forståelse for situasjonen hos de involverte, som i neste omgang kan ha betydning for gjennomføringen av eventuelle tiltak.

Det er alltid det her med å skape en god relasjon. En etablert, god relasjon bidrar til kvalitet på arbeidet. (Int. Ella)

Ella trekker frem betydningen av relasjonen i sammenheng med kvaliteten på arbeidet, hvor kvaliteten avhenger av en felles forståelse, der helheten er kartlagt gjennom et samarbeid med utgangspunkt i en god relasjon.

Kollegaene mine og jeg har forskjellige perspektiver på ting. Jeg tenker at det må være en berikelse. (Int. Ella)

Ellas sitat viser her til samarbeidets betydning med tanke på å bringe ulike perspektiver inn i det helhetlige bilde.

I litteraturen fremheves etableringsfasen av samarbeidet som særlig viktig. Uklare roller kan skape vansker i kommunikasjonen (Røkenes & Hanssen, 2006). Fagfolk kan forbygge slike vansker ved å være tydelige i formidlingen av egen rolle og hvilke forventninger som stilles til de andre. PP- rådgiverne er bevisst rolleavklaringens betydning for samarbeid og praktiserer dette i møte med samarbeidspartene.

Det er viktig å definere vår rolle som sakkyndig i samarbeidet, slik at det ikke oppstår noen misforståelser om hvem vi er. (Int. Ella)

Observasjon er en av metodene som PP- rådgiverne benytter i arbeidet med å fremskaffe et helhetlig bilde.

En viktig del av utredningen er jo også å se hva de voksne gjør i samhandling med barnet. (Int. Yngvild)

Yngvild peker her på viktigheten av at en helhetlig utredning, også sier noe om barnet i samspill med sine omgivelser, inkludert de voksne. Ulike metoder kan bidra til et mer helhetlig bilde av situasjonen. Observasjon kan gi informasjon som er med på å bekrefte eller avkrefte den bekymringen som kanskje var utgangspunktet for utredningen.

I forhold til blant annet utøvelsen av rollen som PP- rådgiver påpekes det flere ganger i datamaterialet det som anses som fordeler ved å samarbeide.

Vi har lagt vekt på å ha møter hvor vi kan luften det som er vanskelig. (Int. Ella)

Vi finner ofte frem til tiltak sammen med de ansatte barnehagen, vi har faktisk gått en vei sammen. De gangene det ikke er et samarbeid, gjør ikke barnehagen de tiltakene som står i sakkyndig vurdering. (Int. Yngvild)

Jeg opplever sjelden at barnehagen er uenig i den sakkyndige vurderingen. Så da antar jeg at jeg har fått med deres beskrivelser og måte og oppfatte barnet på. (Int. Marit)

Vi kan spille på lag med flere, og sammen kan vi bli en ganske sterk stemme. (Int. Marit)

PP-rådgivernes sitater viser til at et godt samarbeid kan bidra til å sikre gjennomføringen av de tiltakene de i fellesskap har kommet frem til. I følge Marit, fører som oftest samarbeidet til en felles forståelse. Dette resulterer i en sakkyndig vurdering som er et felles «produkt». I tillegg fremhever PP- rådgiverne fordelene ved at de i møter kan «luften» ulike problemstillinger og å «spille på lag», slik at de står sterkere både i eget arbeid og i det videre samarbeidet. En «sterk stemme» kan ha som mål å øke sjansen for å bli hørt og tatt i betraktning. Videre kan en «sterk stemme» også forstås som å snakke med «en stemme», slik at PP-rådgiverne kan fremstå som enige.

Oppsummering

Spesialpedagogikken ser på menneskers vansker som et resultat av et gjensidig samspill mellom både individuelle- og ytre faktorer. Individuelle faktorer kan for eksempel være ulike diagnoser, temperament og sosial kompetanse. Mens ressursknapphet, ugunstige oppvekst vilkår og psykisk sykdom, er eksempler på ytre faktorer. Alle disse faktorene kan ha betydning for et barns fungering og utvikling, og utgjøre deler av et større bilde. I PP-rådgivernes sitater fremkommer deres fokus på helhet; et helhetlig bilde av situasjonen som tar innover seg betydningen av både de individuelle og de ytre faktorene, som fremmer et «helt barn», og som ideelt sett får betydning for det videre sakyndighetsarbeidet. Ulike strategier benyttes i dette arbeidet, da de bidrar med tilfang av ulik kunnskap, og utfyller hverandre i komplementeringen av et helhetlig bilde.

PP-rådgiveren skal kunne samarbeide med både barn og voksne, ufaglærte og faglærte. Samarbeid har flere fordeler som lett kan spores i forskningsdeltakernes utsagn, men det krever at PP-rådgiveren evner å bygge relasjon til sine samarbeidsparter. Relasjonsbygging preger oppstarten av et samarbeid. Oppstarten er en sårbar fase hvor den gryende relasjonen utvikles avhengig av tilført «næring». PP-rådgiverne har tidlig i utredningen en samtale med barnets foreldre, hvor hensikten er blant annet er å avklare partenes roller og å få innsikt i foreldrenes syn på situasjonen. Dette er med på å synliggjøre PP-rådgivernes anerkjennelse av foreldrenes rolle i forhold til eget barn, og at de ikke gjør større undersøkelser uten å ha opprette et samarbeid med foreldrene og fått ta del i deres forståelse av eget barn og situasjonen.

I tillegg til et tydelig fokus på helhet, tolker jeg PP-rådgivernes utsagn i retning av at de har et utpreget ønske om eller et behov for konsensus i samarbeid. Under selve intervjuene ble jeg oppmerksom på PP-rådgivernes bruk av begrepene *en*, *vi* og *du*, i stedet for *jeg*. Uten å skulle dra betydningen av denne «upersonliggjøringen» i språket, for langt, undres jeg over hva det er som gjør at deltakerne ordlegger seg slik. Ses det i sammenheng med det tydelige fokuset på samarbeid i datamaterialet, understreker muligens denne språkbruken PP-rådgivernes syn på samarbeid som en betydningsfull del av profesjonsutøvelsen. Ved og «å snakke om andre» som *en* og *du* henvises det til at andre PP-rådgivere utøver rollen på samme måte og at dette er vanlig praksis, noe som gir dekning for egen forståelse og faglige valg. Dette kan også være uttrykk for at rollen oppleves som både ansvarstung og krevende, og at PP-rådgiverne derfor ønsker å stå sammen; «å ha noen i ryggen» i tilfellet det skulle vise seg at deres vurderinger ikke var riktige eller ikke ga antatt effekt.

I påfølgende kapitel skal vi se at PP-rådgiverne også bruker samarbeid som et redskap for å kunne intervenere tidlig i forhold til barn som viser tegn på vansker.

Kapittel 5

Tidlig innsats

Datamaterialet synliggjorde at PP-rådgiverne kjenner på en forventning om å intervenere tidlig, samtidig de selv reflekterer kunnskap og erfaring om viktigheten og nytten av tidlig intervensjon. PP-rådgiverne fremmer i sine utsagn en forståelse av endrede premisser for samarbeid, når de ønsker å intervenere tidlig. I intervjuene ble veiledning trukket frem, som et nyttig og mye brukt redskap i samarbeid om små barn.

I dette kapittelet vil jeg først presentere teori som omhandler tidlig innsats og veiledning, deretter presenteres empirien og en analyse av den. Og avslutningsvis kommer en kort oppsummering av empirien og analysen knyttet til kategorien Tidlig innsats.

Teoribakgrunn

Tidlig innsats

I de senere år har det vært et økt fokus på betydningen av tidlig innsats i forhold til barns vansker. Tidlig i livet er hjernen i særlig hurtig utvikling. Mange områder profitterer på stimulering mens hjernen ennå er plastisk, andre områder er helt avhengig av tidlig påvirkning (Hagtvet & Horn, 2008). Studier har vist at tidlig intervensjon vurderes å være av stor betydning, da mange av de viktigste utviklingsmessige milepælene, passeres i løpet av de fem første leveårene (Karr-Morse & Wiley 1997 i Kvello, 2009). Førskolebarn lider ifølge Kvello (2009) under voksnes tilbøyelighet til å vente og se an situasjonen, kombinert med en sterk tro på spontan heling. Videre skriver Kvello (2009) at frem til barnet er tre år er det spesielt vanskelig å vurdere symptomer, fordi mange symptomer barn har i denne alderen er forbigående, mens andre er uttrykk for omfattende og alvorlige problemer på et senere tidspunkt. Samtidig kan tidlig avdekking være kontroversielt, da det alltid vil være en viss spredning i evner og dyktighet (Moe & Valseth, 2007). Samfunnsutviklingen og holdninger i samfunnet for øvrig har betydning for hva som oppfattes som «normalt». Järvinen og Mik-Meyer (2012) beskriver et fremtredende fokus i samfunnet på risiko, eller unngåelse av risiko, som resulterer i: «(...) borgeren transformeres til et individ, der er oplagt at tilbyde hjelp og ekspertise» (s.17). I denne studien uttrykker PP-rådgiverne at utredning på et tidlig tidspunkt er utfordrende. Det blir vist til at det har skjedd en holdningsendring, med en økende tendens til og aksept for at tidlige tiltak i forhold til små barn utgjør deler av

utredningen. Samtidig som tidlig innsats hevdes å være utfordrende, understreker teorien ulemper ved å la være. Spesialpedagogisk hjelp som reparerende virksomhet, er ressurskrevende både når det gjelder menneskelig lidelse, og faglige og økonomiske ressursinnsatser (Hagtvet & Horn, 2008). PP-rådgivernes utsagn i denne studien, støtter dette synet.

Veiledning

Veiledning handler om å møte et annet menneske med tro på, og vilje til å hjelpe vedkommende til selv å finne ut av sitt problem (Lien, 2006). PP-rådgiverne i denne studien forteller at de bruker veiledning som et redskap i samarbeid med både foreldre og ansatte i barnehagen. Dialogen er sentral i veiledning (Lien, 2006). Gjennom blant annet samtale og refleksjon, legges det til rette for at den enkelte kan finne en løsning på sitt problem. En slik tilnærming kan både bidra til at å sikre de involvertes forståelse for situasjonen, og øke motivasjonen for gjennomføringen av eventuelle tiltak. Videre signaliseres i veiledning en tro på at den enkelte er i stand til å finne ut av, og å ta ansvar for egne utfordringer. PP-rådgiverne uttrykker en tiltro til samarbeidspartenes kompetanse. De sier likevel at det noen ganger, i forhold til foreldre og ansatte i barnehagen, er nyttig med noen som kommer utenfra, og stiller «de rette spørsmålene»; spørsmål som bidrar til refleksjon, ny innsikt og forbedret praksis.

I en governmentality-studie kan veiledning anses som et redskap, eller en mekanisme og teknologi som er begrepene som brukes innenfor governmentality. Saur (2008) skriver med utgangspunkt i Foucault tanker om at bruk av slike redskaper betinger en viss grad av bekjennelse. Bekjennelse handler ifølge Foucault om å blottlegge seg selv ved å fremstille seg selv innenfor en akseptert og normalisert subjektforståelse. Bekjennelser kan bidra til å gi hjelperen kontroll (Saur, 2008). Slik betinger PP-rådgivernes veiledning at samarbeidspartene åpent deler av sin kjennskap til og forståelse for knyttet til for eksempel et barns vansker, samtidig som PP-rådgiveren evner å legge til rette for en samarbeidsrelasjon der partene kan bekjenne.

Empiri og analyse

Trekk i tiden

Under datainnsamlingen spurte jeg PP-rådgiverne om det var noen trekk i tiden som hadde betydning for rollen og rolleutøvelse. Tilknyningsvansker og utviklingsforstyrrelser hos barn ble fremhevet som en høy- aktuell problematikk. PP-rådgiverne hevdet at økt kunnskap om disse vanskene, i kombinasjon med et økt fokus på tidlig innsats i forhold til de aktuelle barna, ville kunne ført til at flere fikk hjelp på et tidligere tidspunkt.

Det er jo et trykk på å oppdage vansker tidlig. Vi må følge med på barnets utvikling og finne tiltak som støtter en god utvikling. (Int. Ella)

Før var det litt sånn: «nei, vi må vente og se hvordan det går». Det synes jeg ikke vi gjør så mye nå lengre. Er det en utrygg tilknytning eller en utviklingsforstyrrelse, oppdager vi det ganske fort, og da er det ingenting å vente med! Hvis vi venter så kan det bli et mønster som setter seg. (Int. Marit)

Ella og Marit viser her til en opplevd forventning om å ha et økt fokus på, og en endret praksis i forhold til, å avdekke vansker tidlig. Kunnskap om og erfaring med utrygg tilknytning og utviklingsforstyrrelser tilsier at barnet vil profiterer på hjelp i en tidlig fase, før det er blitt faste mønstre ved barnets atferd. Videre skisseres noen utfordringer ved det å skulle komme inn tidlig i forhold til barns vansker.

PP-rådgivernes perspektiver på tidlig innsats

Barnet og dets behov skal være ledestråden for samarbeidet og hva det snakkes om, ikke det som en selv opplever som enkelt å ta opp eller ikke (Drugli & Onsøyen, 2010). PP-rådgiverne uttrykker at tidlig innsats i forhold til små barn, generelt sett, er utfordrende. Dette fordi barnet utvikler seg mye i løpet av de første leveårene. Et barns atferd i denne alderen, kan som teorien fremhever, være innenfor en normalutvikling eller et tidlig tegn på vansker senere i livet. En tilmelding til PPT tar som oftest utgangspunkt i en bekymring. Etter endt utredning, hvor PP-rådgiveren konkluderer med behov for spesialpedagogisk hjelp, blir hjelpens innhold og omfang oppsummert som en tilråding i den sakkyndige vurderingen.

En sakkyndig vurdering av barnehagebarn, er ferskvare. Så det blir ofte noen justeringer på tiltakene, underveis. (Int. Marit)

Marit viser her til at hun i utredning og sakkyndig vurdering må ta hensyn til at barnet er i utvikling. Tiltak som ikke gir ønsket effekt avsluttes, og nye tiltak prøves ut. På den måten

blir tiltakene en del av utredningen. I en tidlig fase, hvor symptomene er sporadiske og lite uttalte, hevdes det at foreldresamarbeidet er ekstra utfordrende.

Det er ikke alltid så lett og kartlegge små barn. Så da blir det mest ved hjelp av samtale med de rundt. (Int. Yngvild)

Det er vanskelig for foreldrene å se at barnet har symptomer, for de er ikke så tydelige ennå. Og det er jo der vi ønsker å komme inn, før det har blitt så alvorlig. (Int. Marit)

Yngvild viser her til at utredningen av de minste barna er utfordrende, og at utredningen i stor grad bygger på informasjon fra de som omgir barnet. Marit peker i sitatet på en annen utfordring knyttet til tidlig innsats. Hun uttrykker at foreldrenes oppfatning av barnet og dets vansker kan stå i veien for PP-rådgiverens råd om tidlige intervensjon for å hindre at vanskene blir alvorlige. PP-rådgiveren baserer sine vurderinger i en tidlig fase på informasjon fra andre, andre som kan ha problemer med å se, og erkjenne vanskenes eksistens. Uenighet og samarbeidsprosesser preget av konflikt, er en naturlig del av det å jobbe med barn (Drugli & Onsøien, 2010). Videre hevder Drugli og Onsøien (2010) at samarbeid som kan karakteriseres som harmoniske, kan være en indikator på at viktige temaer ikke blir drøftet. På en annen side kan konflikter anses som prosesser der ulike perspektiver blir drøftet, uten at samarbeidet i etterkant preges av en disharmoni, men heller bidrar til at de involvertes «stemmer» blir delt. PP-rådgiverne trekker frem økonomiske gevinster som en positiv effekt av tidlig innsats. Det å komme inn tidlig i forhold til et barn, kan på kort eller lang sikt være ressursbesparende. Utsagn i datamaterialet kan tyde på at det aktuelle PPT kontoret har en praksis som bygger på en slik forståelse.

Bekymringer skal drøftes med oss før barnet tilmeldes PPT. (Int. Yngvild)

Yngvild viser her til kommunens praksis med faste, månedlige møter i barnehagen, hvor ulike bekymringer kan drøftes på et tidlig tidspunkt, anonymt, eller navngitt etter foreldrenes samtykke. Gjennom observasjon kan også PP-rådgiverne selv oppdage barn med vansker. En drøfting i forkant av en tilmelding kan blant annet bidra til at barnehagens ansatte får noen nye «redskaper» i arbeidet med barnet, i tillegg til at det kan bidra til å redusere antall tilmeldinger til PPT.

PP-rådgiverne har erfaringer som tilsier at «investeringer» i form av tid og ressurser på et tidlig tidspunkt har gitt resultater.

Vi har ofte veiledning på barnehagen, under utprøvingen av nye tiltak. Og mange ganger stopper det der, da tiltakene gir ønsket effekt. (Int. Yngvild)

Flere barn får spesialpedagogisk hjelp i noen år, også har de det ikke mer. Hvis vi ikke hadde satt inn tiltak, ville mange barn hatt store vansker. Nå kan vi faktisk ta bort den spesialpedagogiske hjelpen i det barnet går over i skolen. (Int. Marit)

Veiledning som et redskap i samarbeid

PP-rådgiveren uttrykker en tiltro til foreldrenes og de barnehageansattes kunnskap og kompetanse. I samarbeid brukes, som tidligere nevnt i oppgaven, veiledning som et redskap i arbeidet med å oppnå en felles forståelse og i utarbeidingen av tiltak.

Vi har ofte veiledning i barnehagen under utprøvingen av tiltak. (Int. Yngvild)

Veiledningen under utprøving av nye tiltak muliggjør en kontinuerlig dialog rundt hensikten med og gjennomføringen av tiltaket, og hvordan tiltakene fungerer. I de situasjonene hvor samarbeidet er utfordrende, kan PP-rådgiveren spille en viktig rolle.

Det er det her med å komme inn som en nøytral part og løfte frem de ulike perspektivene, og på denne måten bidra til forståelse for den andres synspunkter. (Int. Yngvild)

Yngvild peker her på PP-rådgiverens rolle i konflikter, hvor de kan komme inn som en ekstern og nøytral part. I en konflikt kan de involvertes følelser knyttet til situasjonen ta u hensiktsmessig stor plass og stå i veien for et fruktbart samarbeid til barnets beste.

Oppsummering

I studien min fremkommer det at stadig flere barn i den aktuelle kommunen utredes for tilknytningsvansker og utviklingsforstyrrelser. Økt kunnskap om vanskene, i kombinasjon med kunnskap om tidlig innsats blant de som omgir seg med barnet, har bidratt til at hjelpen blir satt inn på et tidligere tidspunkt enn før. Samarbeidspartene kan i en tidlig fase ha vanskelig for å se barnets vansker. Dette kan være et tegn på at vanskene ikke er så uttalte, men som PP-rådgiverne sier, er det nettopp på dette tidspunktet de ønsker å intervensere, før det blir for alvorlig og utgjør et fast mønster ved barnets atferd. Denne tosidigheten utfordrer PP-rådgiverne i deres arbeid, og det krever en gjensidig informasjonsflyt mellom samarbeidspartene i et godt samarbeid. Foreldrenes sårbarhet knyttet til eget barn, og deres utøvelse av foreldrerollen, fordrer at samarbeidet bygger på en bevissthet rundt egen rolle og

praksis hos PP-rådgiverne, slik at den er etisk forsvarlig og bidrar hensiktsmessig. PP-rådgiverne må legge til rette for at foreldrene får aksept for rollen som barnets foreldre og på samme tid regnes som en likeverdig samarbeidspart.

I neste kapittel presenteres tredje og siste kategori. Her tematiseres PP-rådgiverne som ekspert.

Kapittel 6

Eksperten

I datamaterialet kommer det fram ytterligere et perspektiv ved PP-rådgivernes forståelse av egen rolle. PP-rådgiveren har tradisjonelt blitt sett på som en ekspert i kraft av sin posisjon, når det kommer til barn og unge med spesielle behov. Spurkeland (2005) hevder at i en demokratisk kultur må tillit oppnås gjennom respekt, autoritet og relasjon, og ikke gjennom posisjon. I PP-rådgivernes utsagn kan et slikt syn «spores». Som beskrevet i kapittel 5 benytter PP-rådgiverne veiledning som et redskap i samarbeid med foreldre og ansatte i barnehagen. Veiledning fremmer et grunnleggende syn på at «veisøkeren» selv vil være i stand til å finne løsninger på sine problemer. PP-rådgiveren, som veileder, vil fylle rollen som en forløser av samarbeidspartenes kunnskap. Dette gjelder både i forhold til de ansatte i barnehagen og foreldrene.

Jeg skal, i dette som i de to foregående kapitlene, starte med å presentere relevant teori, som i her omhandler *den profesjonelle*. Deretter skal jeg se nærmere på prinsippet om partenes eierforhold til både problemet og løsningen i et samarbeid. Videre følger empirien og en analyse av den. Avslutningsvis kommer en kort oppsummering av empirien og analysen tilhørende kategorien Eksperten.

Teoribakgrunn

Den profesjonelle

Samarbeidsbegrepet kan sees i sammenheng med ulike teoretiske perspektiver. Moen (2012) ser på begrepet i tilknytning til en sosialkonstruktivistisk teoriforankring. Innenfor en sosialkonstruktivistisk forståelse blir ny kunnskap og innsikt skapt i samhandling mellom mennesker. I samarbeidet om barn med spesielle behov blir den nye kunnskapen som konstrueres, ikke bare et mål i seg selv, men også avgjørende i utviklingen og gjennomføringen av hjelpetiltak (Moen, 2012). Samhandling innebærer som oftest en form for samtale. I henhold til tidligere presentert teori, er samtaler som er preget av dialog å foretrekke (Aune & Saur, 2007). I samarbeid kan det være dialog om vanskelige temaer. I samtale med for eksempel barnets foreldre er det viktig at den profesjonelle kjenner seg selv og egne reaksjonsmåter, slik at foreldrenes reaksjoner kan møtes på en hensiktsmessig måte (Drugli & Onsjøen, 2010). Den profesjonelles rolle har endret seg i takt med den generelle

samfunnsutviklingen. «(...) den profesjonelle forventes å have en ekspertise i forhold til det spesifikke indsatsområdet(...)» (Järvinen & Mik-Meyer, 2012, s. 13). Videre skriver Järvinen og Mik-Meyer (2012) at «(...)tidligere var det eksperter, som i kraft af deres utdannelse og erfaring vidste, hvad der er bedst for brugerne. (...) de ansatte i velfærdsstaten er nu blevet «facilitatorer» (s.18). En fasilitator har som mål å: «(...) sette brukeren i centrum og bidrage til dennes selvutvikling (...) ikke løse borgerens problemer, men at skape de bedste tænkelige rammer for at borgeren selv kan løse sine problemer» (Järvinen & Mik-Meyer, 2012, s.18). I et slikt syn på brukeren som ekspert i eget liv, blir den enkelte betraktet som en selvstendig aktør, et handlende subjekt og ikke en passiv mottaker. Den profesjonelle fyller dermed en rolle som «tilrettelegger», ved å praktisere en myndiggjørende kommunikasjon med utgangspunkt i et spesifikt menneskesyn. Myndiggjørende kommunikasjon handler om at fagpersonen legger til rette for at den enkelte kan handle som et selvstendig og myndiggjort individ, slik den enkelte bør få anledning til i kraft av å være menneske (Røkenes & Hanssen, 2002). Nordahl m.fl. (2005) hevder at maktbalansen mellom foreldre og profesjonsutøveren har stor betydning for resultatene som oppnås i samarbeid. I profesjonelle samarbeid blir informasjon, ansvar og kunnskap delt mellom de involverte. Dette kan bidra til at foreldre som samarbeidspartnere blir mindre avhengig av fagpersoner, og kan utvikle praktiske ferdigheter (Jensen & Potter 1990 i Nordahl m. fl., 2005). Denne utviklingen bidrar til en myndiggjøring av foreldrerollen og kan beskrives som en hjelp til selvhjelp. Det handler om å gjøre foreldrene i stand til å hjelpe eget barn på best mulig måte (Nordahl m.fl., 2005). Utøvelsen av profesjonalisme i tråd med den nyliberalistiske styringsformen handler i følge Järvinen og Mik-Meyer (2012) om «(...)at få borgeren til å anskue sitt liv (og sine problemer) i overensstemmelse med den professionelles oppfattelse» (s.13).

Eierforhold

I et samarbeid er deltakernes eierforhold ett av siktemålene. Litteraturen understreker betydningen av at deltakerne opplever at de har et eierforhold til endringsideene og tiltakene. Et eierforhold til en idé bidrar til at den lettere blir gjennomført, i og med at den enkelte ser på løsningen som sin egen, har tillit til at den vil medføre bedring, og dermed føler et ansvar for gjennomføringen av den (Skogen & Sørli, 1992). Mangel på eierforhold vil på en annen side kunne føre til at en ide møter motstand, blir oversett eller sabotert (Skogen & Sørli, 1992). Videre hevder Skogen og Sørli (1992) at et eierforhold utvikles der det er medbestemmelse og aktiv deltagelse. PP-rådgiveren kan ha en nøkkelrolle i denne sammenheng, og i

samarbeidet mellom de ulike partene tilrettelegge for og bidra til utvikling av et slikt eierforhold. I samarbeid kan partene produsere noe mer enn om de arbeider alene, samtidig som makt kan virke svært disiplinerende på de involverte. Dette kan sees i sammenheng med Nordlands (2004) begrep *makt sammen med*, som viser til at vi bevisst deltar i en forandningsprosess når kjenner på en felles makt. En felles makt som ikke kan eies, ikke kan måles eller økes på andres bekostning. Denne typen makt erfarer vi når vi skaper noe sammen. Foucault ser på makt som produktiv. «(...) makt produserer kunnskap og kunnskap produserer makt gjennom den måten kunnskapen blir utøvd på» (Saur, 2008, s.4).

Empiri og analyse

Ekspertrollen

PP-rådgiverne i denne studien uttrykker en bevissthet rundt egen rolle, og ser på den som en viktig rolle. Videre fremheves en tosidighet ved rollen, som utfordrer de ulike perspektivene som vil kunne komme frem i tilknytning til samarbeid, et samarbeid som skal forene og skape et helhetssyn. PP-rådgiverne skal i kraft av sin nøkkelposisjon sammenholde de ulike perspektivene, ivareta de involvertes syn, samtidig som egen kompetanse skal utgjøre en del av det helhetlige bildet. PP-rådgiverne har vanligvis jevnlig, faste møter med barnehagene, og ønsker og å involverer foreldrene på et tidlig tidspunkt i forbindelse med en utredning. De ansatte i barnehagen og foreldrene tar også kontakt med PPT i tilfeller hvor de er bekymret eller trenger råd.

Når de ansatte i barnehagen er usikre, tilkaller de oss. Det er jo sånn det skal være. (Int. Ella)

Ella viser i sitt utsagn til at hun opplever det som er en naturlig del av arbeidet å bli tilkalt ved behov. Samtidig kan denne oppfatningen være et uttrykk for at PP-rådgiverne blir møtt med en forventning fra omgivelsene, om være kompetent nok til å kunne bistå ved bekymring og behov. En slik forventning kan også ha sitt utspring i omgivelsenes anerkjennelse av PP-rådgivernes utdanning, erfaring og faglige posisjon.

Å være sakkyndig i denne sammenheng, innebærer jo å ha kunnskap om barnet, også må du ha evne til og like å samarbeide. Det er en viktig rolle og det må man være klar over. Det synes jeg at vi er. Du må stole på deg selv, ha ditt eget blikk. Også må du ha en faglighet i bunn som du må kunne stole på. (Int. Ella)

Vi er pålagt å holde oss faglig oppdatert, vi skal jo kunne litt om absolutt alt. (Int. Yngvild)

Det er en veldig tosidig rolle. På den ene siden skal du være lyttende og ydmyk, slik at du får med deg det andre mener. Samtidig må du ha en «sterk rygg» og si hva du mener. Dette synes jeg ligger i den sakkyndiges rolle, du skal faktisk ha en mening. Og jeg synes at det er liten motstand, for folk opplever at vi vet hva vi snakker om. Jeg tror at det har blitt en større forståelse av at det ligger noen faglige vurderinger bak. Jeg sitter jo tross alt med en annen utdanning og bakgrunn. Jeg har sett flere avvikende barn enn de fleste pedagogiske lederne. Jeg er ikke redd for å si: «dette her er ikke bra nok!» Det ligger også i min rolle. Så det er å vite når jeg skal ta frem den lyttende og undrende delen av meg, og når jeg skal ha litt mer sånn «pondus» og være litt streng. (Int. Marit)

Det å være trygg på seg selv er veldig viktig. Jeg prøver på det og ikke å ta på meg for mye, -kjenne min begrensning. Jeg sier til meg selv: «du må ikke vite alt heletiden». Men jeg kjenner at jeg skulle ha kunnet mer, fordi det alltid er ting du kunne gjort annerledes. (Int. Ella)

Vi skal ikke bare komme til barnehagen med svarene, men få i gang refleksjoner. (Int. Marit)

I de overstående utsagn synliggjøres noen forventninger PP-rådgiverne opplever å møte «utenfra». Samtidig aktualiseres de forventningene de stiller til seg selv; forventning om at de skal være kompetent og oppdatert i egen rolle, lyttende og ydmyke i bestrebelsen med å få tak i samarbeidspartenes perspektiv og samtidig bidra med hensiktsmessig kunnskap og maktutøvelse. Deres utsagn viser videre til at en ideell praksis foregår i skjæringspunktet mellom de andres opplevelse og stemmer og deres eget blikk. PP-rådgiveren balanserer og nyanserer for å forene enkeltdeler til en helhet, som deltakerne skal kjenne seg igjen i og få et eierforhold til, og som de selv kan stå inne for. Samtidig opererer de i en «bransje» hvor det ikke finnes noen fasit, men hvor det i det enkelte tilfellet kreves en individuell utredning satt inn i et større perspektiv.

I et samarbeid vil det ikke alltid være et samsvar mellom de ulike perspektivene, og en forening kan virke umulig. PP-rådgiveren er den som konkluderer i forhold til barnets vansker og videre forløp. PP-rådgiveren formidler selv sin konklusjon til samarbeidspartene, som har deltatt i prosessen frem til en konklusjon. Utfallet kommer da sjelden som en overraskelse.

Du må ha evne til og like å samarbeide med andre. Du blir jo aldri ekspert på utredning, vår kompetanse stopper jo en plass. Da henviser vi videre. Det er tøft i de samtalene med foreldre, hvor vi er nødt til å si at: «det kan hende at barnet deres har store utfordringer». (Int. Ella)

Du må gjøre en del sånne vurderinger som jeg synes er vanskelig. Sakkyndig vurdering av små barn er vanskelig. Hvor spesielle skal du gjøre dem som små barn? (Int. Marit)

Marit viser her til at de ulike vurderingene knyttet til små barn kan oppleves som vanskelige. Videre synliggjør hun en bevissthet om den definisjonsmakt hun besitter i kraft av rollen. Som allerede nevnt er samarbeid en gjennomgående og tydelig «stemme» i datamaterialet. Samtidig krever rollen evne til selvstendighet.

Vi er jo et kontor som snakker sammen, men når du er ute på barnehagen, så er du alene. Da kan jeg ikke støtte meg på noen andre. Du må ønske å jobbe selvstendig og være i stand til å ta en del avgjørelser der og da. (Int. Marit)

Marit peker her på at i det hun forlater kontoret så står hun på egne ben, og at det kreves at hun også kan ta hurtige avgjørelser. Dette kan indikere en forståelse for at samarbeid med kollegaer og de ansatte i barnehagen er av forskjellig art, og forventningene som stilles «ute» er annerledes enn de som stilles fra egne kollegaer og likesinnede. Videre skal vi se at PP-rådgiverne ser ut til å definere rollen sin ulikt, avhengig av hvem de skal samarbeide med.

Det er ikke fult så mye samarbeid med foreldrene i forhold til innholdet i den sakkyndige tilrådingen. Fordi foreldrene ikke har forutsetningene, på en måte. (Int. Marit)

Marit viser her til at PP-rådgiverens forståelse av foreldrenes forutsetninger som betydningsfullt, men avgrenset i forhold til tilrådingen.

Eksperten i samarbeid

PP-rådgiverne ser på samarbeid som en sentral og nødvendig aktivitet i tilknytning til egen rolle. Teorien skisserer ulike komponenter som inngår i et samarbeid. PP-rådgivernes utsagn viser at de er bevisste, og selv forstår det som om at de praktiserer samarbeidet på en slik måte at de kan oppnå den overordnede hensikt.

Du er nødt til å bry deg om det du holder på med, det er såpass vanskelig og private ting du holder på med. Og hvis du ikke bryr deg blir du aldri tatt på alvor eller bli opplevd som noen som har noe å komme med. (Int. Marit)

Det er veldig viktig med relasjonsbygging. Det å kjenne de som en er ute og veileder, er helt avgjørende for å komme noe sted med veiledningen. Relasjon og samarbeid er viktig for at den sakkyndige vurderingen skal bli brukt i utarbeidingen av en individuell opplæringsplan. (Int. Yngvild)

Utsagnene over, viser til hvordan PP-rådgiverne forstår betydningen av egen atferd i rollen. De erkjenner viktigheten av å spille på lag med samarbeidspartene og legge til rette for utvikling av eierforhold hos de involverte. Dette kan kobles til innholdet i begrepene oppmerksomt nærvær og relasjonskompetanse, beskrevet av Moen (2012).

PP-rådgiveren kan i sin sakkyndige vurdering gi tilråding om at den spesialpedagogiske hjelpen skal utføres av en assistent eller en spesialpedagog. I noen tilfeller deler assistent og spesialpedagog på å jobbe direkte med barnet. I de tilfellene der assistentene skal arbeide med barnet, har spesialpedagogen en veilederrolle i forhold til assistenten. Assistenten er ikke nødvendigvis aktivt med i planleggingen av den spesialpedagogiske hjelpen. I den aktuelle

kommunen er det spesialpedagogen, med utgangspunkt i den sakkyndige vurderingen, som utformer en plan for den spesialpedagogiske hjelpen, som utførers av spesialpedagogen selv, av begge eller av assistenten under veiledning.

Vi er noen ganger litt usikre på hvordan den spesialpedagogiske hjelpen følges opp i barnehagen, når spesialpedagogen ikke er der. (Int. Marit)

PP-rådgiverne tilrår, andre utfører. Dette kan, slik Marit sier, føre til en usikkerhet vedrørende hva som er blitt gjort og hvordan de har gjort det. Ses dette i sammenheng med teori om eierforhold, kan det bemerkes at den som utfører hjelpen kan få problemer med å utvikle et godt eierforhold tiltakene eller gjennomføringen, siden de ikke har fått ta del i prosessene som har ført frem til tiltak (Skogen & Sørli, 1992).

PP-rådgiveren uttrykker en bevissthet om egen kunnskap og kompetanse, samtidig som de erkjenner en tro på de andres kunnskap. I forhold til de ansatte i barnehagen, begrunner de dette med at barnehagelærerne, spesialpedagogene og assistentene har kompetanse og god kjennskap til barnet.

Det kan jo tenkes, at jeg noen ganger, har mer kunnskap enn de ansatte i barnehagen på noen områder, men jeg ønsker at de skal finne den selv. Jeg vet at de har kompetanse til det. (Int. Yngvild)

Yngvilds sitat uttrykker tydelig en tro på den andres kunnskap. Samtidig som sitatet reflekterer det grunnlagssynet som veiledning ifølge Lien (2006) står for, og det synet på brukeren som fremkommer i et nyliberalistisk tankesett beskrevet av Järvinen og Mik-Meyer (2012).

Oppsummering

Kunnskap om barnet konstrueres i samarbeidet mellom de ulike partene. Denne konstruksjonen foregår ideelt sett ved hjelp av dialog og myndiggjørende kommunikasjon. PP-rådgivernes utsagn i datamaterialet reflekterer en forståelse for egen rolle som en nøkkelposisjon; en posisjon som innebærer kontakt med alle involverte parter, en som «skaffer» mye informasjon og en som organiserer. Som følge av PP-rådgivernes forståelse av egen posisjon og tildelte mandatet, besittes en type «ekspertmakt» i forholdet til barnets foreldre og de ansatte i barnehagen. Samarbeidspartene er ikke i utgangspunktet likeverdige parter som i et godt samarbeid kan utvikle både *eierforhold* og *makt sammen*. Likeverdighet kan bare realiseres ved at PP-rådgiveren gjennom aktiv handling legger til rette for at alle

parter kan «ta sin plass». En erkjennelse av denne makten, i tillegg til et reflektert forhold til hvilken betydning den skal ha i PP-rådgivernes praksis, vil være avgjørende for å sikre et godt og helhetlig spesialpedagogisks tilbud der etiske perspektiver, og lovverket ivaretas.

PP-rådgiverne fremhever, som jeg har påpekt, veiledning som et mye brukt og nyttig redskap i samarbeidet med både foreldre og ansatte i barnehagen. PP-rådgiverne innehar formelt en rådgiverfunksjon, hvor de gir råd til samarbeidspartene. I datamaterialet fremkommer en forståelse av egen rolle som en «kunnskapsforløser», hvor veiledning er en foretrukket metode.

I påfølgende kapittel drøftes dette og de to forutgående kapitlene i lys av studiens problemstilling og teoretiske rammeverk under ett.

Kapittel 7

Drøfting

Samarbeidsbegrepet er et overordnet og integrert omdreiningspunkt i de ulike kategoriene. PP-rådgiverne ved Ringen PPT samarbeider for å oppnå helhet, og for å kunne intervensere tidlig i forhold til barns vansker. I tillegg ble det tradisjonelle synet på PP-rådgiverne som ekspert tematisert i datamaterialet. Utsagn i datamaterialet bringer frem i lyset at det hos PP-rådgiverne eksisterer en forventning om, og en forståelse for, at egen rolle handler om å være ekspert, samtidig som de også ser på seg selv som tilretteleggere.

Funnene i denne studien oppleves å henge nøye sammen. Jeg valgte derfor å drøfte de under ett og samme kapittel. Dette gjør sitt til at enkelte momenter i drøftingen flyter litt over i hverandre, og kan gjøre seg gjeldende i ulike sammenhenger.

Funnene ses i lys av denne studiens teoretiske rammeverk som er en nyliberalistisk styringsform som hevdes å ha sitt opphav i New Public Management (NPM). Og undersøkelsene til Järvinen og Mik-Meyer (2012), som har sitt utgangspunkt i governmentality, som retter fokus på hva som skaper den profesjonelle ved å analysere de mekanismer og teknologier som anvendes. Sammen med teori om samarbeid, den profesjonell og den teorien jeg presenterte under kapittel 4,5 og 6, skal jeg i dette kapitlet drøfte den analyserte empirien opp mot studiens problemstilling. Samtidig skal jeg, i henhold til governmentality- analysens siktemål analysere hvordan PP-rådgiverne formes som profesjonelle og hva som former dem, og drøfte hvilke mekanismer og teknologier som kan synes å forme deres forståelse av egen rolle.

Faste møter, samtaler, veiledning og observasjon er blant mekanismene og teknologiene PP-rådgiverne bruker i sin profesjonsutøvelse. Ved å stille spørsmålet: *hva gjør de?* skal jeg i det følgende løfte frem disse mekanismene og teknologiene. Og ved å stille spørsmålet: *hvilken profesjonell skapes?* vil jeg drøfte hvilken profesjonell bruken av disse synes å skape.

Avslutningsvis i dette kapitlet kommer en kort oppsummering.

Helhet

Hva gjør de?

PP-rådgiverne ved Ringen PPT bestreber å fremskaffe et helhetlig bilde av barnet og dets vansker. Marit sier at hun er opptatt av at barnet skal tre frem, sånn at blir et helt barn. I teorien fremmes et syn på barnet som aktivt handlende, hvor dets fungering og utvikling er underlagt de premissene som dannes i det gjensidige samspillet mellom de indre og ytre faktorer (Bonfenbrenner i Klefbeck & Ogden, 2003, Nordahl m. fl., 2005).

Etter å ha fått tildelt en ny sak, tar PP-rådgiverne kontakt med barnets foreldre. De hevder å lede an i etableringen av samarbeidet, og kontakten med foreldrene blir forsøkt etablert på et tidlig tidspunkt. Slik praksis er i tråd med synet til Drugli og Onsøyen (2010), som hevder at den profesjonelle skal lede an i samarbeidet. Samarbeidet med foreldrene og de ansatte i barnehagen som anses som særlig viktig i arbeidet med å fremskaffe det helhetlige bildet av barnet. I følge PP-rådgivernes utsagn, fremstår samarbeid som en forutsetning for å få kjennskap til de premissene barnet opptrer og utvikler seg innenfor.

I samarbeidet er det muligheter for at kunnskap knyttet til ulike kontekster kan deles. Ella forteller at hun og kollegaene har ulike perspektiver. Dette hevder hun er med på å berike både samarbeidet og det helhetlige bildet. En slik forståelse av samarbeidet, anser jeg at kan ha overføringsverdi til samarbeid utover PP-rådgivernes samarbeid med egne kollegaer. PP-rådgiverne forstår egen rolle som koordinerende i samarbeidet. Ella kaller rollen for en nøkkelposisjon.

I datamaterialet fremmer PP-rådgiverne aspekter ved samarbeid som de anser som positive. Ella sier at PP-rådgiverne legger vekt på å ha møter hvor de kan «lufte» det som er vanskelig. I samarbeidet med barnehagen fyller de ansatte der rollen som informanter, samtidig som de er «gjenstand» for observasjon i PP-rådgivernes utredninger. Yngvild sier at en viktig del av utredningen er å se hva de voksne gjør i samhandling med barnet.

Under intervjuene og i datamaterialet kom det også frem en utbredt bruk av begrepene *en*, *vi*, og *du* i stedet for *jeg*, hos PP-rådgiverne.

Hvilken profesjonell skapes?

PP-rådgivernes utsagn vitner om en praksis i tråd med en forståelse for at flere informanter bidrar til å få frem det helhetlige bildet av barnet. Dette samsvarer godt med Drugli og Onsøyen (2010), som hevder at samarbeidets hensikt er å bidra til helhet. Viktigheten av at

PP-rådgiverne bestreber seg på å få inngående kjennskap til barnet og dets omgivelser før de skriver den sakkyndige vurderingen, er åpenbar, men det fordrer også evnen til å tilrettelegge og opptre slik at samarbeidet skal bli så godt som mulig. Foreldrene kan se på barnets vansker som både private og vanskelige å snakke om. I datamaterialet berøres ikke PP-rådgivernes praktiske tilrettelegging for et godt samarbeid noe særlig. Men samarbeid under slike forhold kan, som Røkenes og Hanssen (2006) beskriver, stille store krav til den profesjonelles relasjonskompetanse. En relasjon tuftet på tillit vil kunne bidra til at samarbeidet kjennetegnes av åpenhet, der informasjon deles og partene er lydhøre ovenfor hverandres forståelse (Spurkeland, 2005, Drugli & Onsøyen, 2010). Dette er gjerne letter å snakke om enn å praktisere, fordi partene lett kan utfordre hverandre.

PP-rådgiveren er i kontakt med alle de involverte i samarbeidet, og vil etter hvert ha store mengder informasjon å forholde seg til. De hevder å legge til rette for at både de ansatte i barnehagen og foreldrene skal bli hørt og kunne medvirke til de valg som tas. En slik praksis kan anses å være i tråd med det nyliberalistiske synet på brukeren som fremmes i Järvinen og Mik-Meyer (2012). Det å ha informasjon kan også ses på som ensbetydende med det å ha kontroll. Den informasjonen PP-rådgiveren etter hvert besitter gir oversikt over situasjonen og muligheten til å se alternative løsninger på barnets vansker. I henhold til dette kan en spørre seg om PP-rådgiverne bruker informasjonen aktivt til å påvirke samarbeidspartenes medvirkning og valgmuligheter.

PP-rådgiverne gir uttrykk for å ha tiltro til foreldrenes kunnskap om eget barn, samtidig som deres utsagn synliggjør en forståelse av at samarbeid med foreldrene kan utfordre dem de gangene det er uenighet om barnets fungering og utvikling. Marit forteller om at det er utfordrende de gangene foreldrene sier: «det er ikke noe galt med ungen min, det er barnehagen eller noen andre(...)». «Ja, da jobber du i «motvind». Denne tosidigheten, hvor foreldrene på den ene siden antas å besitte verdifull kunnskap og på den andre siden oppfattes å være mindre kompetente, fremmer en kompleksitet ved samarbeidet. I denne sammenhengen kan en spørre seg om relasjonen er av en sånn art at foreldrene er åpne for PP-rådgivernes syn, om foreldrene tillates å ha et annet syn enn PP-rådgiveren, og om PP-rådgiverne fristes til å utøve kontroll i et samarbeid preget av uenighet.

Et samarbeid med få eller ingen uenigheter kan lett karakteriseres som et godt samarbeid, men i henhold til Drugli og Onsøyen (2010), som hevder at det er barnets vansker som skal være ledetråden i samarbeidet, kan en undre seg over om enighet er ensbetydende med kvalitet. Sett i lys av Järvinen og Mik-Meyer (2012) sitt syn om at profesjonalisme i mange sammenhenger handler om å få brukeren til anse eget liv og egne problemer i overensstemmelse med den

profesjonelle, kan en spørre seg om foreldrene bare forstås som gode samarbeidsparter så lenge de deler PP-rådgiverens syn. Det kan også tenkes at samarbeidsvilkårene og relasjonen mellom partene ikke tjener samarbeidets hensikt.

Med den nyliberalistiske tenkemåten fremstilling av en jevnbyrdighet i samarbeidsrelasjonen mellom brukeren og den profesjonelle (Järvinen & Mik-Meyer, 2012), stilles PP-rådgiverne ovenfor dilemmaer knyttet til bruk av mekanismer og teknologier som samtale og observasjon. Samarbeid muliggjør samtaler om ulike problemstillinger og muligheter for at tiltakene utarbeides i et fellesskap. Et overordnet siktemål for PP-rådgivernes samarbeid med flere parter, er ønsket om en felles forståelse. De gangene det er et språk mellom partenes forståelser, arbeides det for å oppnå en felles forståelse, i følge PP-rådgiverne. Selv om felles forståelse hevdes å være et siktemål i samarbeidet, kan en stille spørsmål ved hvem sitt syn som får råde og dermed bli toneangivende i konstruksjonen av en felles forståelse. Foreldrene kjenner sine barn best, samtidig kan de se på PP-rådgiveren som en ekspert de ønsker å få hjelp fra. PP-rådgiveren på sin side ønsker å verdsette foreldrenes kunnskap om eget barn, samtidig som de gir råd som foreldrene kan oppfatte som at de ikke utøver foreldreskapet på en god nok måte. Dette er en vanskelig balansegang PP-rådgiveren må forholde seg til. Samarbeidet mellom de ansatte i barnehagen og PP-rådgiverne kan også preges av denne dobbeltheten. Mens de ansatte i barnehagen ideelt sett, og i samtale blir regnet som en likeverdig part, kan observasjoner tolkes dit hen at de er en medvirkende årsak til barnets vansker, eksempelvis ved å stille urimelige krav til barnet. Slik kan samarbeidet mellom ansatte i barnehagen og PP-rådgiverne forstås som en asymmetrisk relasjon. De ansatte i barnehagen kan oppleve å ha mindre makt enn PP-rådgiverne, ved at deres kjennskap til barnet ikke blir verdsatt slik de ønsker eller gjort gjeldende i det helhetlige bildet. En slik forståelse samsvarer med Nordahl m.fl. (2005), som peker på at maktbalansen har betydning for de resultatene som oppnås i samarbeidet.

Jeg opplever det som interessant å dvele ved hva det er som gjør at PP-rådgiverne uttrykker seg slik som de gjør. I denne oppgavens fremstilling av empirien og analysen av den, har jeg sett PP-rådgivernes bruk av begrepene *en*, *vi* og *du* i stedet for *jeg* i sammenheng med det tydelige fokuset på samarbeid i datamaterialet. Denne begrepsbruken kan også peke tilbake på en ønsket distanse mellom det personlige og det profesjonelle, der en upersonliggjøring kan ha som hensikt å tydeliggjøre ekspertrollen ved å forsøke å skape en avstand mellom seg selv som person og saken. Videre undres jeg over om begrepsbruken kan begrunnes i en opplevelse av at det ansvaret som følger med rollen er stort og krevende. Ved å uttrykke seg slik vil kanskje PP-rådgiverne vise til en opplevd støtte, og «dekning for» sin forståelse, ved

at de er flere som mener det samme. I tillegg kan begrepsbruken vise til en profesjon og en arbeidskultur som i sterk grad preges av fellesskap.

I et samarbeid hvor ulike problemstillinger drøftes og tiltak utformes i fellesskap, kan nok den enkelte PP-rådgiver fremstå som tryggere i sine konklusjoner. Marit forteller om at i samarbeid med egne kollegaer, kan PP-rådgiverne spille på lag med flere og utgjøre det hun kaller for en «sterk stemme». En «sterk stemme» kan på den ene siden vise til en forståelse av at enighet og det å fremstå som samstemte, er viktig for PP-rådgiverne. På en annen side kan en spørre seg om en slik forståelse innebærer at det ikke er rom for uenighet, og at en eventuell tvil ikke må fremkomme, slik at PP-rådgiverne kan fremstå som entydige og dermed ha en større gjennomslagskraft. En slik forståelse står i kontrast til samarbeidets hensikt som er å belyse ulike perspektiver og fremme det helhetlige bildet (Drugli & Onsøien, 2010), som også er PP-rådgivernes egen begrunnelse for å samarbeide.

Samarbeidet med egne kollegaer kan også være en «arenaen» hvor PP-rådgiverne fatter beslutninger på et grunnlag som samarbeidspartene ikke har kjennskap til. Dette kan for eksempel være konklusjoner basert på blant tilgjengelige ressurser. Slik praksis kan sees i sammenheng med skjult profesjonalisme (Järvinen & Mik-Meyer, 2012) og det Repstad (2004) kaller en «vi» og «de- holdning», som blant annet viser til at profesjonsutøvelsen tilpasses den «arenaen» den utspiller seg på. Slik forholder PP-rådgiverne seg forskjellig, avhengig av om interaksjonen er med eksterne eller interne aktører.

Tidlig innsats

Hva gjør de?

PP-rådgiverne ved Ringen PPT hevder at det er en økende forventning om, og aksept for, å intervensere tidlig i forhold til barn som viser tegn til vansker. Tidlig innsats har et forebyggende siktemål, hvor det å unngå at ulike vansker oppstår, utvikles eller inntreffer på et senere tidspunkt, er sentralt. En slik forståelse sammenfaller med Järvinen og Mik-Meyer (2012), som hevder at fokuset på risiko er et omfattende samfunnsfokus.

PP-rådgiverne anser en «vente og se»- holdning som mindre utbredt nå enn tidligere. I datamaterialet fremgikk det også at tidlig innsats oppleves som utfordrende fordi at barn i så ung alder utvikler seg raskt og mye. Med utgangspunkt i teori om barns utvikling og tidlig innsats (Hagtvet & Horn, 2008, Karr-Morse & Wiley, 1997 i Kvello, 2009), kan en anta at tiltak på et tidlig tidspunkt kan ha stor betydning for et barns fungering og utvikling. På en

annen siden kan det være stor usikkerhet knyttet til hvorvidt barnet faktisk er i ferd med å utvikle vansker eller ikke. Det vil alltid være en viss spredning i barns evner og dyktighet (Kvelling, 2009, Moe & Valseth, 2007). Den gjeldende normalitetsforståelsen kan oppleves som snever, og det som fortøner seg som innenfor normalen vil forandre seg i både takt og utakt med de øvrige premisser som får betydning for hvordan vi ser på barnet. Dette kan i noen tilfeller bidra til en usikkerhet knyttet til forståelsen av barnets fungering og utvikling, om det er innenfor en normalutvikling eller ikke.

PP-rådgiverne sier at det er utfordrende å kartlegge små barn, og at de i utredningen i stor grad baserer seg på informasjon gitt i samtaler med de som omgir barnet. Når det gjelder samarbeid med de ansatte i barnehagen, sier Yngvild at de gangene det ikke er et samarbeid, blir heller ikke tiltakene som står i den sakkyndige vurderingen utført. Et godt samarbeid bidrar til å sikre partenes deltagelse på «veien» frem til tiltak (Skogen & Sørli, 1992).

Veiledningens grunnlagstanker, som reflekterer en tro på menneskets evne og vilje til og selv å ta ansvar for, og å finne løsninger på egne problemer (Lien, 2006), har likhetstrekk med den nyliberalistiske styringsformens tankegodt og mål, slik det fremmes i Järvinen og Mik-Meyer (2012). PP-rådgiverne i denne studien forteller om bruk av veiledning som et redskap, både i samarbeid med de ansatte i barnehagen og barnets foreldre og ved implementering av nye tiltak både i barnehagen og i hjemmet. Å få til et tett samarbeid mellom foreldrene og de ansatte i barnehagen anser PP-rådgiverne som en viktig del av sin rolle. Yngvild sier at i konflikter mellom foreldrene og de ansatte i barnehagen, kan hun komme inn i samarbeidet som en nøytral part og løfte frem partenes ulike perspektiver, og på denne måten bidra til at partene utvikler en forståelse for hverandres synspunkter.

Dialogen er sentral i samarbeidet. Den skal bidra til refleksjon hos den enkelte, slik at en forståelse for og et eierforhold til for eksempel nye tiltak kan utvikles. Sentralt i utviklingen av et eierforhold er at brukeren opplever å ha medbestemmelse og en aktiv deltagelse i utviklings- og implementeringsprosessen (Skogen & Sørli, 1992). I PP-rådgivernes utsagn fremkommer en tvil knyttet til hvorvidt den spesialpedagogiske hjelpen faktisk blir gjennomført slik den er tenkt i barnehagen. De er også usikre på hvilken kvalitet den holder i den tiden andre enn barnehagens spesialpedagog står for utførelsen. Den spesialpedagogiske hjelpen utarbeides av barnehagens spesialpedagog med utgangspunkt i PP-rådgivernes sakkyndige vurdering. Som tidligere nevnt, kan den spesialpedagogiske hjelpen utføres av både spesialpedagog og/ eller en assistent. Assistenten hevdes å jobbe spesialpedagogisk, under veiledning av en spesialpedagog, og i all hovedsak med utgangspunkt i det spesialpedagogiske opplegget spesialpedagogen har utformet. Dette kan bety at assistenter

gjennomfører (eller ikke) spesialpedagogisk hjelp som de selv muligens har hatt liten eller ingen innflytelse på. Assistenten blir en utfører med liten eller ingen kjennskap til de forutgående prosesser, og kan derfor være i en situasjon hvor han eller hun ikke har noe eierforhold til hverken mål eller tiltak i den spesialpedagogiske hjelpen.

Hvilken profesjonell skapes?

Marit forteller om en endret praksis, der de tidligere enn før både oppdager og handler kjapt i forhold til barn som viser tegn på en utrygg tilknytning eller en utviklingsforstyrrelse. Da er det ingenting å vente med, sier Marit. Kunnskap om de ulike vanskene, hvordan de fortoner seg, i kombinasjon med kunnskap om tidlig innsats gjør at tiltak og/eller en videre henvisning blir prioritert, i følge PP-rådgiverne. En slik praksis er sammenfallende med Drugli og Onsøiens (2010) forståelse om at barnets vansker skal være ledetråden i samarbeidet.

Marit forteller om at det kan være vanskelig for foreldrene å se at barnet har symptomer på vansker. Dette begrunnes med at symptomer på et tidlig tidspunkt ofte er lite synlige og tvetydige. Det er imidlertid nettopp da PP-rådgiverne ønsker å intervensere, før vanskene fremstår som utartet og etablerte. Ønsket om å intervensere på et tidlig tidspunkt, når vanskene er lite uttalte, fører i følge PP-rådgiverne til endrede premisser for samarbeid.

Usikkerhetene knyttet til barnets faktiske vansker gjør at PP-rådgiverne har en mer utforskende tilnærming i utredningen. Dette hevdes å vise seg i den sakkyndige vurderingen og ved at det både praktiseres en hyppigere kontakt mellom partene og at tiltakene følges opp med evaluering.

Marit spør seg om hvor spesielle man skal gjøre små barn. Slik aktualiseres en definisjonsmakt PP-rådgiverne kan ha og aktivt må forholde seg til. Denne definisjonsmakten kan ses i sammenheng med PP-rådgivernes uttrykte ønske om å gjøre bruk av samarbeidspartenes kompetanse, selv om det i datamaterialet fremkommer at det ikke er fullt så mye samarbeid med foreldrene om innholdet i den sakkyndige vurderingen, da foreldrene oppleves å ha mangelfulle forutsetninger. Der fremkommer det som kan anses som begrensninger ved foreldrene som samarbeidspart, slik jeg tolker i PP-rådgivernes utsagn. På den ene siden hevder PP-rådgiverne å basere sine utredninger på foreldrenes forståelse av barnets vansker. På den andre siden reflekterer de et syn som tilsier at foreldrene ikke alltid evner å se barnets vansker, eller har forutsetning til å bidra hensiktsmessig. I denne sammenheng kan en stille spørsmål om hvorvidt PP-rådgiveren legger godt nok til rette for at foreldrene skal kunne delta i samarbeidet, og hvordan de i så fall gjør det. Med utgangspunkt i

denne dobbeltheten som fremkommer i PP-rådgivernes forståelse av foreldrenes som samarbeidsparter, og i lys av det nyliberalistiske brukerperspektivet (Järvinen & Mik-Meyer, 2012), undres jeg noe over hvilke «kostnader» en slik tilnærming kan ha for barnet, og dets foreldre.

PP-rådgiverne peker på at samarbeid kan sees i sammenheng med ønsket om å oppnå eierforhold. Basert på dette, kan det være grunn til å reflektere rundt hvorvidt samarbeidet har vært av en slik art at partene har fått anledning til å utvikle et eierforhold til endringsideer og tiltak. PP-rådgiverne er selv i tvil om hvorvidt eller hvordan den spesialpedagogiske hjelpen blir fulgt opp av assistentene. En praksis som innebærer at assistenten ikke er med på å utvikle mål og tiltak, kan også ses i sammenheng med den resultatstyring som kjennetegner NPM, hvor resultater knyttes tett opp til kostnadseffektivitet (Endresen, 2014). Assistentenes deltagelse kan betraktes som et kostnadsanliggende som nedprioriteres.

En asymmetrisk relasjon kan, som tidligere nevnt, prege PP-rådgivernes samarbeid med både foreldrene og de ansatte i barnehagen. PP-rådgivernes bruk av veiledning kan bidra til både å endre og videreutvikle partenes forståelse for og praksis knyttet til et opplevd problem. Sett i sammenheng Järvinen og Mik-Meyers (2012) fremstilling av begrepet skjult profesjonalisme, kan en stille spørsmål ved om veiledning synes å være et redskap i slikt henseende. Et redskap som aktivt benyttes til å skape endring i samarbeidspartenes forståelse, slik at PP-rådgiverens «ekspertise» kan utgjøre deler av eller integreres i samarbeidspartenes endrede eller nye felles forståelse.

Eksperten

Hva gjør de?

PP-rådgivere er tradisjonelt blitt sett på som å ha en ekspertrolle i forhold til barn med spesielle behov. Det kan tenkes at mange har forventninger om at PP-rådgiveren skal komme med løsningene på et problem. Uten at jeg kan si noe om hvor fremtredende en slik holdning generelt sett er i dag, er det rimelig og å anta at PP-rådgivernes bevissthet om egen påvirkningskraft i samarbeid med andre, og da særlig i forhold barns foreldre og de ansatte i barnehagen, har betydning.

PP-rådgiverne viser i sine utsagn til en forståelse for egen rolle som å være en nøytral part i for eksempel konflikter mellom barns foreldre og barnehagen. Samtidig hevder de å rette sitt fokus mot samarbeidspartenes og deres kompetanse. En slik forståelse for samarbeidspartenes

og egen rolle kan sees i sammenheng med Moen (2012) som viser til at kunnskap konstrueres i samhandling mellom mennesker. Järvinen og Mik-Meyer (2012) ser den profesjonelle i lys av den nyliberalistiske tenkemåten, og fremhever rollen som en fasilitator.

Hvilken profesjonell skapes?

Ella forteller at når de ansatte i barnehagen er usikre i forhold til et barns fungering og utvikling, tilkaller de PP-rådgiveren. Hun ser på dette med tilkallingen som en naturlig del av rollen. PP-rådgivernes utsagn speiler, som jeg ser det, en grunnleggende forståelse og aksept for at tilkalling skjer ved behov, og som følge av både den kompetansen de besitter og den rådgivende rollen de har. I følge PP-rådgiverne ved Ringen PPT innebærer sakkyndighet å ha kunnskap om og et mandat til å mene noe innenfor et spesifikt område. Ella sier at hun ser på rollen som viktig, og at PP-rådgiveren også må kunne stole på seg selv og ha sitt eget blikk. Marit sier: «du er nødt til å bry deg om det du holder på med, det er såpass vanskelig og private ting, og hvis du ikke bryr deg blir du aldri tatt på alvor eller opplevd som noen som har noe å komme med». Marit forteller også at hun opplever liten motstand hos samarbeidsparten. Dette forklarer hun med at samarbeidspartene vet at PP-rådgiverne kan det de snakker om, og at det ligger faglige vurderinger bak. Marit uttaler videre at: «jeg sitter jo tross alt med en annen utdanning og bakgrunn».

På en annen side viser PP-rådgiverne i sine utsagn til en forståelse for egen rolle som å skulle legge til rette for at samarbeidspartenes opplevelse blir gjeldende; en fasilitator (Järvinen & Mik-Meyer, 2012). De hevder å ha samarbeidspartene og deres kompetanse i fokus. Yngvild sier at hun noen ganger har mer kunnskap enn de ansatte i barnehagen, men at hun både ønsker og tror at de har kompetanse til selv å finne løsninger. PP-rådgiverne sier at de i stedet for å komme med svarene, heller vil bidra til refleksjon hos foreldrene og barnehageansatte. Dette hevder de å gjøre ved å involvere samarbeidspartene på et tidlig tidspunkt, og ved å være ydmyk og lyttende til det samarbeidspartene forteller. Slik praksis er i tråd med Skogen og Sørli (1997) og Järvinen og Mik-Meyer (2012) og deres fremstilling av brukeren.

I det overstående fremtrer en profesjonell som ser seg selv som kompetent, men som samtidig bestreber å legge til rette for samarbeidspartenes kompetanse. Dette gir grunn til å spørre hvor dypt og ektefølt et slikt syn på samarbeidspartene er. Hva blir realitetene de gangene partene ikke kan enes? Utvikles en praksis i tråd med det nyliberalistiske tankesettet, med bruk av strategier som kan forstås som skjult profesjonalisme (Järvinen & Mik-Meyer, 2012).

PP-rådgiverne kan nok fremstå som nøytral i den forstand at de ikke er en del av en potensiell konflikt før de tilkalles. I kraft av rollen som PP-rådgiver, med både formell fagutdanning og erfaringskompetanse, har de et ansvar for å være en kompetent part. PP-rådgivernes forståelse av egen rolle som nøytral part byr på noen motstridende premisser og dilemmaer som PP-rådgiveren må virke innenfor. PP-rådgiverne erkjenner egen kompetanse, men hevder samtidig å rette sitt fokus mot forelderens og de barnehageansattes kompetanse. Men ved å legge en nyliberalistisk tenkning til grunn, kan en slik anerkjennelse av brukers kompetanse være formålstjenlig, men på den andre siden kan en spørre seg om hvor det blir av PP-rådgiverens egen kompetanse. Når og hvordan kommer den til uttrykk, og i hvilke sammenhenger?

Det er et krevende «landskap» PP-rådgiveren virker innenfor. «Landskapet» preges av både dobbelthet og utydelighet. Marit sier at det er utfordrende å vite når hun skal være lyttende og undrende, og når hun skal ha litt «pondus»; være tydelig og litt streng, som hun kaller det. En slik forståelse er i tråd med Järvinen og Mik-Meyer (2012), som hevder at utydeligheten fører til at den profesjonelle blir usikker og frustrert i forhold til hvordan arbeidet skal utføres.

Et bredt virkeområde krever kunnskap på mange områder. Ella forteller om at hun kjenner på et behov for å kunne mer, fordi det alltid er ting som kunne vært gjort annerledes. Samtidig sier hun at hun vil ikke ta på seg for mye- kjenne sin egen begrensning. Hun sier til seg selv: «du må ikke vite alt hele tiden». Yngvild sier på sin side at PP-rådgiverne til enhver tid er pålagt å holde seg faglig oppdatert, og at de skal kunne litt om absolutt alt.

Brukerens forståelse skal i tråd med et nyliberalistisk syn utgjøre «forgrunnen», mens det er PP-rådgiverne i kraft av sitt mandat som skal evaluere og dokumentere. Slik overvåkes og stilles PP-rådgiverne til ansvar for det sakkyndige arbeidet (Järvinen & Mik-Meyer, 2012). I denne sammenheng kan en spørre seg om hvem som blir sittende igjen med ansvaret til slutt.

Oppsummering

Jeg har i dette kapitlet drøftet tidligere presentert teori og den analysert empirien, opp imot studiens problemstilling. Samtidig har jeg, i henhold til governmentality- analysens siktemål, analysert hvordan PP-rådgiverne formes som profesjonelle, hva som former dem og drøftet hvilke mekanismer og teknologier som kan synes å forme deres forståelse av rollen.

I drøftingen tydeliggjøres et spenningsfelt PP-rådgiverne virker innenfor og en dobbelthet som anses å prege rollen. Hvor det ene perspektivet nødvendigvis ikke er mer riktig enn det andre, men som kan antas å påvirke og ha betydning for rolleutøvelsen.

I det påfølgende kapitlet har jeg noen avsluttende betraktninger som omhandler denne dobbeltheten. I tillegg vil jeg forsøke å samle trådene, diskutere studiens begrensninger, hva som kunne ha vært gjort annerledes om studien hadde hatt et større omfang, og hva det kunne ha vært aktuelt å forske videre på.

Kapittel 8

Avsluttende betraktninger

Studiens problemstilling var som følger: *Hvordan forstår PP-rådgiveren egen rolle i arbeid med barnehagebarn som har spesielle behov?*

For å kunne svare på denne problemstillingen intervjuet jeg tre PP-rådgivere ved Ringen PPT. I analysen av datamaterialet fant jeg at PP-rådgiveren forstår egen rolle som å være en aktiv part i samarbeid med andre om å fremskaffe et helhetlig bilde av barnets vansker og dets omgivelser. Samtidig samarbeider PP-rådgiverne for å kunne intervensere tidlig i forhold til barns vansker. I tillegg forstår de egen rolle som å være kompetent innenfor sine fagområder, men at de både er, og vil være en forløser av andres kunnskap.

PP-rådgiverne er pålagt å samarbeide, noe de også hevder at de ønsker selv. Dette begrunner de blant annet med at det er de som omgås barnet til daglig som kjenner barnet best. Samtidig hevder de at flere «informanter» vil kunne bidra positivt i fremskaffingen av det helhetlige bildet, ved at muligheten for at ulike perspektiver blir belyst er større. Deltagelse i samarbeidet kan være en forutsetning for å kunne utvikle et eierforhold hos den som skal utføre den spesialpedagogiske hjelpen. På en annen side synliggjøres en kontroll PP-rådgiverne antas å kunne besitte i sin rolle.

PP-rådgiverne ønsker å involvere samarbeidspartene på et tidlig tidspunkt, og har faste møter med barnehagene hvor ulike problemstillinger kan drøftes. I PP-rådgivernes utsagn reflekteres også noen utfordringer knyttet til det å samarbeide. De hevder det er utfordrende de gangene samarbeidspartene ikke ser barnets vansker, og de gangene samarbeidet ikke blir godt. PP-rådgiverne viser på den ene siden til en tiltro til samarbeidspartenes kompetanse, mens de på den andre siden forteller om mangelfull kompetanse, særlig blant foreldrene som samarbeidspart.

Slik aktualiseres en dobbelthet der PP-rådgiveren fyller rollen som både tilrettelegger og ekspert.

Den kvalitative forskeren skal løfte frem deltakernes perspektiv. Analysen foregår som sagt i et samspill mellom deltakerne, datamaterialet og meg som forsker. Deltakerne og deres perspektiver skal ytes både rettferdighet og respekt. Dette idealet har fulgt meg i arbeidet med dette mastergradsprosjektet. Jeg tenker at en slik holdning er både viktig og riktig, samtidig som jeg utfordres i arbeidet med å gi leseren en god og presis skriftlig fremstilling.

Kjernekategoriene i denne studien ble sett i sammenheng med NPM og et nyliberalistisk tankesettet fremmet i Järvinen og Mik-Meyers (2012) undersøkelser, som har sitt utgangspunkt governmentalitybegrepet. Gjennom «disse brillene» har jeg sett på hvordan PP-rådgiveren formes som profesjonell, hva som former dem og drøftet hvilke mekanismer og teknologier som syntes å forme deres forståelse av rollen.

PP-rådgivernes fagområde og profesjonsutøvelse har vært både et spennende og krevende «landskap» å orientere i. Virkeområde fremstår som både omfattende og diffust, i tillegg til at PP-rådgivernes rollen fordrer mye utøvelse av skjønn. Slik fremmes et antall dilemmaer. PP-rådgiverne kjenner på styrke som følge av den kompetansen de har, samtidig som de hevder å arbeide for at samarbeidspartenes kompetanse skal være gjeldende. Slik aktualiseres en utydighet knyttet til hvilken rolle PP-rådgiveren skal fylle i ulike sammenhenger. De virker i et spenningsfelt mellom eksterne og interne forventninger og krav, og egen fagkompetanse, teoriforankring og erfaring. De er underlagt ulike føringer og praktiserer ut i fra en rekke mekanismer og teknologier. Samtidig er det mye som tyder på at det hersker en oppfatning om at PP-rådgiverne har mye å gjøre eller lite tid.

PP-rådgivernes arbeidsfelt kan også være preget av organisatoriske endringer og forventninger om å endre praksis i tråd med den øvrige samfunnsutviklingen. De må forholde seg til et fagområde i stadig utvikling, hvor ny kunnskap skal tilegnes og kanskje implementeres. Dette kan på den ene siden anses som både positivt og nødvendig, men på den andre siden kan det oppleves som å bli stilt overfor store krav til både utviklings- og endringskompetanse.

Den dobbeltheten ved PP-rådgivernes rolle som fremkommer i denne studien, kan også ses i sammenheng med det «dobbelmandatet» og medfølgende avgrensingsproblemer, som fremmes i sluttrapporten for prosjektet *Faglig løft* (Hustad & Fylling, 2012).

Etter å ha forsket i PP-rådgivernes forståelse av egen rolle i arbeid med barnehagebarn som har spesielle behov, anser jeg PP-rådgivernes rolle som både viktig, innholdsrik og utfordrende. Samtidig fremmes et virke hvor vanskelige avgjørelser og etiske dilemmaer er en del av hverdagen og viktigheten av en kritisk- reflektert praksis er åpenbar. Spørsmålet «hvor spesielle skal du gjøre dem som små barn, liksom?» stilles i datamaterialet og ble denne studiens tittel. Jeg anser dette spørsmålet som betegnende for hvordan PP-rådgivernes arbeid med barnehagebarn som har spesielle behov, forstås og fremstår.

Skulle jeg utført en studie med et større omfang, hadde det vært interessant å gjennomføre en governmentality – analyse, med bruk av både intervju og observasjon som forskningsmetode. Da ville jeg ha ønsket å forske i de makt-teknologier PP-rådgiverne gjør bruk av i sin profesjons-utøvelse, og sett på hvordan disse teknologiene utspilles i praksis. Det hadde også vært interessant å gjennomføre en dokumentanalyse, der jeg kunne ha forsket i maktbegrepets tilstedeværelse i de dokumentene som har betydning for PP-rådgivernes profesjonsutøvelse.

Resultatene i denne studien er basert på intervju av tre PP-rådgivere ansatt ved Ringen PPT. Deltakerne i denne studien fremsto som engasjerte og villige til å dele sine erfaringer og betraktninger. Jeg både håper og tror at intervjuene ga meg tilstrekkelig grunnlag til å få innsikt i og kunnskap om hvordan PP-rådgiverne forstår egen rolle i arbeidet med barnehagebarn som har spesielle behov, og at dette gjenspeiler seg i analysen jeg har gjort.

Et kritisk blikk på egen praksis gjør oss i stand til å stå stødig i møte med utfordringer. Samtidig som at det bidrar til en mer bevisst praksis, der vi letter kan takle møte med de krevende situasjonene. Det kritiske blikket fremmer et «landskapet» preget av motsetninger som rommer en kompleksiteten PP-rådgiverne utviser skjønn innenfor. Samtidig som det kan bidra til å forstå et komplekst samspill og de frustrasjonene som kan oppstå, og å se at disse frustrasjonene kan henge sammen med velferdssamfunnets utvikling og endring. Når alt kommer til alt kan «landskapet» også beskrives som preget av et ønske om å hjelpe, og å ville andre vel.

Nå som denne oppgaven er ferdigstilt, ser jeg med stolthet tilbake på en utfordrende og arbeidsom, men lærerik prosess. Alt det jeg har lært tar jeg med meg inn i min fremtidige yrkesutøvelse som spesialpedagog.

Referanseliste

- Andersen, N.Å. (2003). *Borgerens kontraktsliggjørelse*. København: Hans Reitzels forlag
- Andersen, N.Å. (2008). Vælfærdsledelse: Diagnoser og utfordringer. I C. Sløk & K. Villadsen. (Red.), *Vælfærdsledelse*. København: Hans Reitzels forlag
- Aune, K. E. & Saur, E. (2007). *Dialogiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode- en kvalitativ tilnærming*. (2 utg.) Oslo: Universitetsforlaget
- Dean, M. (2006). *Governmentality. Magt og styring i det moderne samfund*. Fredriksberg: Forlaget Sociologi
- Drugli, M.B. & Lichtwarck, W. (1998). *Foreldresamarbeid- med barnet i fokus?* Oslo: Universitetsforlaget
- Drugli, M.B. & Onsjøen, R.(2010). *Vanskelige foreldresamtaler- gode dialoger*. Oslo: Cappelen Damm
- Endresen, A. (2014). Virksomhetens sosiale kapital- et analytisk perspektiv for å studere tverrfaglig og tverrprofesjonelt samarbeid i organisasjonen. I E. Willumsen & A. Ødegård. (Red.), *Tverrprofesjonelt samarbeid- et samfunnsoppdrag* (s. 251-269). Oslo: Universitetsforlaget
- Hagtvet, B. E. & Horn, E.(2008). Forebyggende satsing med vekt på styrking av barns språk. I E. Befring & R. Tangen. (Red.), *Spesialpedagogikk*. (4.utg.) (s.433-454). Oslo: Cappelen Damm
- Hellan, S. (2008). Spesialpedagogikk i barnehagen. I E. Befring & R. Tangen. (Red.), *Spesialpedagogikk*. (4.utg.) (s.458-475). Oslo: Cappelen Damm

- Hustad, B.-C. & Fylling, I. (2012). *Innovasjon gjennom samhandling. Sluttevaluering av Faglig løft for PPT* (NF-rapport nr.16/2012). Hentet 13.10.2014 fra:
http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/Dokumenter/Rapporter/2012/Rapport_16_2012.pdf
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2012). *At skabe en professionel. Ansvar og autonomi i velfærdstaten*. København: Hans Reitzels Forlag
- Klefbeck, J. & Ogden, T. (2003). *Nettverk og økologi- problemløsende arbeid med barn og unge*. (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *St.meld. nr.18 (2010-2011): Læring og fellesskap. Tidlig innsats og god læringsmiljøer for barn og unge med særlige behov*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Kvello, Ø. (2009). *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lien, T. (2006). *Veiledningens hemmelighet*. Bergen: Fagbokforlaget
- Lovdata (2014). LOV-2014-06-20-54 Lov om grunnskole og den videregående opplæringa (Opplæringslova). Kapittel 5 Spesialundervisning. Hentet 25.8.2014 fra:
http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5
- Madsen, O. J. (2010). *Den terapeutiske kultur*. Oslo: Universitetsforlaget
- Mik-Meyer, N. & Villadsen, K. (2013). *Power and welfare- understanding citizen encounters with state welfare*. Oxfordshire: Routledge
- Moe, M. & Valseth, M.L. (2007). En barnehage for alle- med inkludering som overordnet mål. I P. Sjøvik. (Red.), *En barnehage for alle* (s.326-347). 2.opplag. Oslo: Universitetsforlaget

- Moen, T. (2012). Faglig samarbeid: Teoretisk forankring, forskning og implikasjoner. I T. Moen & A. Tveit. (Red.), *Samhandling mellom PP-rådgivere og lærere* (s.17-31). Trondheim: Akademika Forlag
- NESH (2009). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*. Hentet 20.7.2014 fra: <https://www.etikkom.no/Forskningsetikk/Etiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/>
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nordahl, T., Sørli, A.M., Manger & T. Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge. Teoretisk og praktisk tilnærming*. Bergen: Fagbokforlaget
- Nordland, E. (2004). *Gruppen som redskap for læring*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Pihl, J. (2005). *Etnisk mangfold i skolen- det sakkyndige blikket*. Oslo: Universitetsforlaget
- Postholm, M.B. (2010). *Kvalitativ metode*. Oslo: Universitetsforlaget
- Repstad, P. (2004). *Dugnadsånd og forsvarsverker- tverretattlig samarbeid i teori og praksis*. (2.utg.) Oslo: Universitetsforlaget
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Røkenes, O.H. & Hanssen, P.-H. (2006). *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. (2.utg.) Bergen: Fagbokforlaget
- Saur, E. (2008). *Kulturarena med mulighet for dialog?* (Doktorgradsavhandling), Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-vitenskapelige universitet, Trondheim
- Skogen, K. & Sørli, M.-A. (1992). *Innovasjon i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget

Spurkeland, J. (2005). *Relasjonskompetanse. Resultater gjennom samhandling*. Oslo: Universitetsforlaget

Tangen. R. (2008). Tilnæringsmåter og temaer i spesialpedagogikk- en introduksjon. I E. Befring & R. Tangen. (Red.), *Spesialpedagogikk*. (4.utg.) (s.17-42). Oslo: Cappelen Damm

Tangen. R. (2008). Retten til utdanning for alle. I E. Befring & R. Tangen. (Red.), *Spesialpedagogikk*. (4.utg.) (s.128-151). Oslo: Cappelen Damm

Utdanningsspeilet.udir.no. (2013). *Barnehagen og barn med særlige behov*. Hentet 30.7.2014 fra: <http://utdanningsspeilet.udir.no/innhold/kapittel-7/7-1-barnehagen-og-barn-med-saerlige-behov/>

Vedlegg 1 Intervjuguide

Introduksjon

Hvem er jeg og hensikten med studien

Konfidensialitet og informert samtykke

Intervjuet blir tatt opp ved bruk av lydopptaker

Bakgrunnsinformasjon

Hvilken stilling har du ved kontoret? (Stillingstittel/arbeidsoppgaver)

Hvor lenge har du jobbet med utredning av barnehagebarn?

Beskrivelse av arbeidsted

Fortell litt om PPT kontoret du jobber ved?

Hva er din stilling ved dette kontoret?

Sakkyndighetsarbeid

Hva består sakkyndighetsarbeid knyttet til barnehagebarn i?

- Kan du beskrive gangen i arbeidet? *Er det utarbeidet en «mal», en fremgangsmåte?*

- Hvilke føringer ligger til grunn for arbeidet? *Offentlige, fra kontoret, personlige føringer*

-Har du direkte kontakt med barnet i sakkyndighetsarbeidet? Hva vektlegger du i så fall i møtet med barnet?

-Hva ser du på som sakkyndighetsarbeidets hovedmål? Hvilken betydning tenker du at den skal ha for barnet?

Tendenser eller trekk i tiden som har betydning for sakkyndighetsarbeidet og rollen som sakkyndig

Opplever du at det er noen tendenser eller trekk i tiden knyttet til sakkyndighetsarbeid med barn i barnehagealder? I så fall hvilke?

- På hvilken måte tenker du at de har betydning for arbeidet, generelt?

-Hvilken betydning har det for utøvelse av rollen som sakkyndig?

Sakkyndigvurdering

Før det fattes vedtak om spesialpedagogisk hjelp etter opplæringslovens § 5-7 skal det foreligge en sakkyndig vurdering. Den sakkyndige vurderingen skal si noe om barnets behov, omfanget av og innhold i hjelpen.

-Hva vektlegger du i den sakkyndige vurderingen av barnehagebarn? *Forhold som er av særlig betydning for at den sakkyndige vurderingen skal kunne bidra til et hensiktsmessig spesialpedagogisk tilbud*

-Opplever du at barnehagen tar utgangspunkt i din sakkyndige vurdering i utarbeiding av en individuell opplæringsplan? På hvilke(n) måte(r)?

- Hvordan ser veien ut videre etter at barnehagen har fått din sakkyndige vurdering? Blir den på noen måte fulgt opp videre? Opprettes et samarbeid mellom deg og barnehagen/foreldrene om barnet? Hvordan arter dette samarbeidet seg?

Rollen som sakkyndig

Hva tenker du om din rolle som sakkyndig?

- Hva vil du trekke frem som særlig en viktig del av rollen?

-Kan du beskrive hvilke faglige egenskaper rollen krever av deg?

-Og hvilke med personlige egenskaper krever rollen, slik du ser det?

-Kan du beskrive det du opplever som utfordrende ved rollen?

-Kan du beskrive hvordan rollen ideelt sett ser ut?

Temaer deltakeren tar opp

Er det noe du tenker på i forhold til sakkyndighetsarbeid av barnehagebarn som ikke er blitt tatt opp, men som du ser på som viktig?

Vedlegg 2 Tillatelse fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Postboks 1047
N-2007 Trondheim
Høytryk
Tlf: +47 73 58 54 21 17
Faks: +47 73 58 54 20
www.nsd.uib.no
Orgnr: 980 221 884

Ellen Saur
Pedagogisk institutt NTNU

7491 TRONDHEIM

Vår dato: 02.07.2014

Vår ref: 39109 / 3 / HT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 24.06.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>39109</i>	<i>Sakkyndig vurdering og barnehagebarn</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ellen Saur</i>
<i>Student</i>	<i>Hanne Kojadinovic</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.03.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Hildur Thorarensen

Kontaktperson: Hildur Thorarensen tlf: 55 58 26 54

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Hanne Kojadinovic bkojadi@gmail.com

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Zerktelegjort med Zerktelegjort.no

© 2014 NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1047 Blindern, 0416 Oslo. Tlf: +47 73 58 54 21 17, nsd@uio.no
NSD er medlem av Norsk Dataforvaltningsforbund, (NDF) Trondheim. Tlf: +47 73 58 54 21 17, kjell@nsd.no
NSD er medlem av Norsk Dataforvaltningsforbund, (NDF) Trondheim. Tlf: +47 73 58 54 21 17, nsd@uio.no

Vedlegg 3 Informert samtykke

Jeg er student ved masterprogrammet i spesialpedagogikk ved NTNU og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for masteroppgaven er PPT ansattes sakkyndighetsarbeid, nærmere bestemt sakkyndig vurdering av barnehagebarn. Formålet med denne studien er å fremskaffe kunnskap om innholdet i sakkyndighetsarbeidet; den sakkyndiges rolle og mandat, gangen i arbeidet og hvilke føringer som legges til grunn for arbeidet.

Jeg ønsker å intervju ansatte i PPT som har sakkyndighetsarbeid av barnehagebarn som en av sine oppgaver. Spørsmålene vil dreie seg om innholdet i rollen som sakkyndig, gangen i sakkyndighetsarbeidet, hva legges det vekt på i sakkyndighetsarbeid, er det tendenser som preger arbeidet og hvilke utfordringer er knyttet til sakkyndighetsarbeid. Intervjuet vil ta maksimum halvannen time. Jeg vil bruke lydopptaker og notere mens vi snakker sammen.

Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av mars 2015.

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Prosjektet er godkjent av pedagogisk institutt, NTNU og min forskningsstudie blir veiledet av Ellen Saur.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Nedenfor finner du en samtykkeerklæring som må signeres før intervjuet kan starte. Jeg tar med dette arket til intervjuet.

Med hilsen

Hanne Bech Kojadionvic

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om studien Sakkyndighetsarbeid; sakkyndig vurdering av barnehagebarn, og ønsker å stille til intervju. Jeg er kjent med studiens formål, og at jeg når som helst kan trekke meg i prosessen. Jeg vet at opplysningene jeg gir vil bli behandlet med anonymitet i den ferdige oppgaven.

Dato:

Signatur:

Telefon:

Vedlegg 4 Beskrivelse av kategoriene

Kategorien *Helhet* handler om PP-rådgivernes forståelse av egen rolle i å fremskaffe et helhetlig bilde av barnet og situasjonen. Et slikt helhetlige bilde blir til i samarbeid med blant annet foreldre, ansatte i barnehagen, andre yrkesgrupper og egne kollegaer. PP-rådgiverne uttrykker en tiltro til samarbeidspartenes bidrag, basert på ulike utgangspunkt, og at en belysning av ulike perspektiver er nyttig i utredningen av barnets vansker. En praksis basert på blant annet en slik holdning, uttrykkes også som en erkjennelse av at barnets omgivelser spiller en rolle for dets fungering og utvikling. Videre forteller PP-rådgiverne om at det i enkelte tilfeller er nødvendig å drøfte ulike forhold med egne kollegaer, og at de opplever at de sammen står sterkere. PP-rådgiverne fremhever også viktigheten av å få en god relasjon til samarbeidspartene, spesielt barnets foreldre og de ansatte i barnehagen.

Kategorien *Tidlig innsats* handler om PP-rådgivernes forståelse av egen rolle i arbeidet med å intervensere på et tidlig tidspunkt. De forteller om en forventning om, og en forståelse for viktigheten av, å kunne bidra på et tidlig tidspunkt, samtidig som de viser til erfaringer med at tidlig intervensjon faktisk nytter. Videre belyser PP-rådgiverne i sine utsagn utfordringer i forhold til å komme inn tidlig i forhold til et barn. Lite uttalte symptomer gjør at for eksempel foreldre ikke ser barnets vansker. PP-rådgiveren forteller også om en usikkerhet knyttet til utredning av små barn på et tidlig tidspunkt. Små barn utvikler seg hurtig, og om det som oppleves som avvik er innenfor en normalvariasjon eller hvorvidt de er tegn på skjevutvikling og en prediksjon på utfordringer i fremtid, er vanskelig å skulle ha en absolutt formening om. Derfor beskrives utredning av små barn i en tidlig fase som en utprøving av tiltak. Samtidig som utredningen er utfordrende nettopp på grunn av barnets unge alder, baserer PP-rådgiveren seg i stor grad på andres beskrivelser. Sett i sammenheng med at andre har vanskelig for å se vansker på et tidlig tidspunkt gir dette andre premisser for samarbeid.

Kategorien *Eksperten* handler om PP-rådgivernes forståelse for egen rolle i sammenheng med et tradisjonelt syn hvor PP-rådgiveren sees på som en ekspert på barn og unge med spesielle behov. PP-rådgivernes ulike utsagn tilsier at de blir tilkalt fordi de er «eksperter» i kraft av utdanning, erfaring og rolle. Samtidig formidler de et syn på samarbeidspartene som kompetente, hvor PP-rådgiverens rolle er å legge til rette for at andres kompetanse synliggjøres og får betydning i arbeidet med barnet.